

Zorgzame buurten

Toolbox

Zorgzame
Buurten

zorgzamebuurten.be

**STEUNPUNT
WELZIJN
VOLKSGEZONDHEID &
GEZIN**

**DEPARTEMENT
ZORG**

Productie

Departement Zorg

Verantwoordelijke uitgever

Karine Moykens, Secretaris-generaal
Departement Zorg
Simon Bolivarlaan 17
1000 Brussel

Grafische vormgeving

LDV United

Tekst

Monica Wouters (Thomas More – Expertisecentrum Zorg & Welzijn)
Dr. Leen Heylen (Thomas More – Expertisecentrum Zorg & Welzijn)
Dra. Manon Steurs (Vrije Universiteit Brussel)
Prof. Dr. Dominique Verté (Vrije Universiteit Brussel)
Prof. Dr. Paul Van Royen (Universiteit Antwerpen)
Met dank aan dra. Dorien Gryp (Thomas More) voor het voorbereidende werk.

Het studiewerk op basis waarvan deze toolbox is samengesteld, is terug te vinden in dit rapport: Steurs, M., Wouters, M., Gryp, D., Heylen, L., Verté, D., Van Royen P., & Verté E. (2024). De uitwerking van praktische handvatten om buurten te ondersteunen bij de ontwikkeling van een duurzame zorgzame buurt en concrete beleidsaanbevelingen. Leuven: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
<https://www.steunpuntwvg.be/publicaties>

Depotnummer

D/2024/3241/131

Inleiding

Fijn dat je je wil verdiepen in het werken aan zorgzame buurten! Dit biedt namelijk heel wat kansen en mogelijkheden. Maar je zal onderweg ook op enkele knelpunten en drempels botsen. Daarom verzamelden we in deze toolbox **ondersteunende methodieken, vormingen, voorbeelden etc.** die je verder op weg helpen in de uitbouw van jullie zorgzame buurt.

De thema's die aan bod komen zijn niet zomaar gekozen. We baseerden ons hiervoor op het onderzoek dat we in opdracht van het Departement Zorg uitvoerden. Van maart 2022 tot en met februari 2024 volgden we de 133 zorgzame buurten op die gesubsidieerd werden door de Vlaamse overheid en ondersteuning ontvingen van de coaches van de Koning Boudewijnstichting (KBS) en het consortium Zorgzame buurten.

Het **volledige onderzoeksrapport** is terug te vinden op de website van de Vlaamse overheid: www.zorgzamebuurten.be

Vanuit deze overkoepelende blik gingen we op zoek naar de hinderpalen en drempels maar ook succesfactoren en stimulansen om aan zorgzame buurten te werken. Verwacht je dus niet aan een alomvattend, gedetailleerd stappenplan of een kant-en-klare checklist, maar eerder een overkoepelend overzicht van de belangrijkste leerelementen die we konden vangen uit het proces van de 133 zorgzame buurten.

We bundelden deze leerelementen in verschillende thema's die leven in de praktijk. Rond deze onderwerpen voorzien we, in de mate van het mogelijke, een aantal Nederlandstalige tools die ondersteunend kunnen zijn. Hiervoor bouwden we verder op de rijkheid aan methodieken die het werkveld reeds ontwikkelde. Zo konden de 133 projecten tijdens de afgelopen twee jaar een beroep doen op vorming en coaching georganiseerd door de Koning Boudewijnstichting. Daarnaast stelde de Koning Boudewijnstichting een consortium van universiteiten, hogescholen en middenveldorganisaties samen dat de projecten inhoudelijk en procesmatig voedde. Het was dan ook niet nodig om nieuw materiaal te ontwikkelen, maar eerder de veelheid aan informatie te bundelen en te verbinden met de leerervaringen.

Deze toolbox kan je dus beschouwen als een wegwijzer in het werken aan zorgzame buurten. Zo vind je hopelijk in één oogopslag al de nodige ondersteuningsmogelijkheden terug. Sommige tools zijn onmiddellijk en één-op-één toepasbaar op je zorgzame buurt werking, andere vragen om iets meer interpretatie en vertaalslag naar de zorgzame buurt werking of bieden eerder inspiratie. Maar je zal ook zien dat er rond bepaalde thema's weinig of geen tools vermeld zijn, omdat er hierrond (online) weinig materiaal ter beschikking is. Dit wil echter niet zeggen dat het thema daarom minder belangrijk is. Blijf ook zeker oplossingen zoeken (en delen) om met deze aspecten aan de slag te gaan.

Afhankelijk van je ervaring of je rol binnen de zorgzame buurt, zullen daarnaast andere thema's voor jou relevant zijn. Onderstaande leeswijzer probeert je wegwijs te maken in de verschillende **thematische fiches**. Maar het staat je uiteraard vrij om naar eigen believen door de fiches te gaan. Het werken aan een zorgzame buurt is immers maatwerk. Zie het dan ook als een suggestie eerder dan een verplichte route. Op die manier hopen we je op weg te zetten naar een geslaagde zorgzame buurt werking.

Een welgemeende “dankjewel!” aan iedereen die op één of andere manier bijgedragen heeft aan ons onderzoek!

¹ Deze toolbox geeft een overzicht van de toestand in februari 2024. Mogelijk zijn er op het moment dat jij de toolbox leest nieuwe tools beschikbaar.

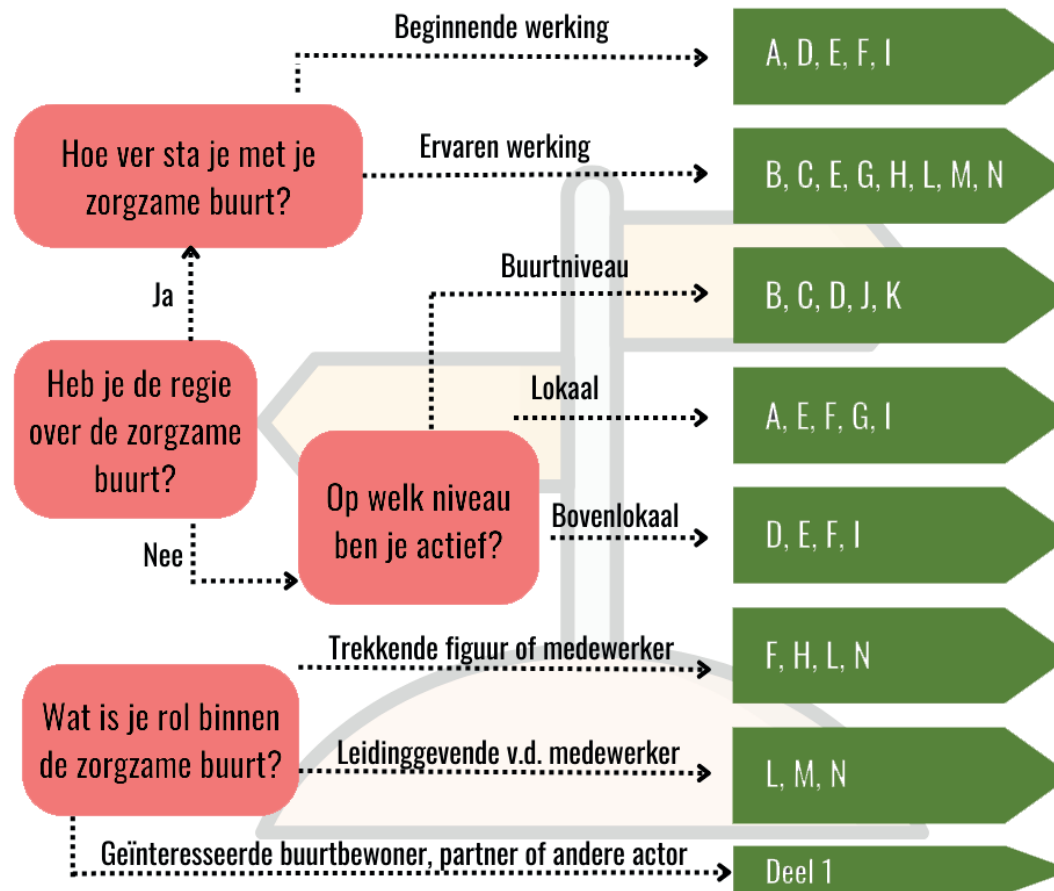

Inhoud

Inleiding	3		
Inhoud	7		
Leeswijzer	8		
Deel 1: een blik op zorgzame buurten	9		
Wat is een zorgzame buurt?	9		
Hoe start je met een zorgzame buurt werking?	11		
'Bezint eer ge begint!': De buurtanalyse	12		
Omringt eer ge begint: op zoek naar partners.	18		
Visie vorming: bepaal samen de koers van je zorgzame buurt	20		
Begint!	23		
Reflectie	28		
Deel 2: thematische fiches	31		
A. Visievorming: samen naar een gedeeld verhaal	31		
Wat het onderzoek ons leert	31		
Aan de slag rond visievorming	32		
Lees verder	33		
B. Vanuit de buurt werken	35		
Wat het onderzoek ons leert	35		
Hoe werken vanuit de buurt?	36		
Lees verder	39		
C. Het bereiken van buurtbewoners	41		
Wat het onderzoek ons leert	41		
Hoe inzetten op het bereiken van buurtbewoners?	44		
Lees verder	49		
D. Ontmoeting tussen buurtbewoners	51		
Wat het onderzoek ons leert	51		
Hoe inzetten op ontmoeting tussen buurtbewoners?	53		
Lees verder	55		
E. Ontmoeting tussen professionals	57		
Wat het onderzoek ons leert	57		
Hoe inzetten op ontmoeting tussen professionals?	58		
Lees verder	58		
F. Netwerking	59		
Wat het onderzoek ons leert	59		
Aan de slag rond netwerking	60		
Lees verder	60		
		G. Samenwerken	61
		Wat het onderzoek ons leert	61
		Hoe inzetten op samenwerking?	63
		Lees verder	65
		H. Regie over de zorgzame buurt werking	67
		Wat het onderzoek ons leert	67
		Aan de slag rond regie voeren	69
		Lees verder	69
		I. De medewerker in de buurt	71
		Wat het onderzoek ons leert	71
		Aan de slag als medewerker in de buurt	72
		Lees verder	72
		J. Burenhulp (het "kleine helpen")	73
		Wat het onderzoek ons leert	73
		Hoe inzetten op burenhulp?	75
		Lees verder	75
		K. Vrijwilligers	76
		Wat het onderzoek ons leert	76
		Aan de slag rond vrijwilligers	78
		Lees verder	78
		L. Documenteren van je zorgzame buurt	79
		Wat het onderzoek ons leert	79
		Hoe inzetten op het documenteren van je zorgzame buurt?	80
		Lees verder	80
		M. Ondersteunen van de zorgzame buurt	81
		Wat het onderzoek ons leert	81
		Hoe inzetten op ondersteuning?	83
		Lees verder	84
		N. Communiceren over je zorgzame buurt	85
		Wat het onderzoek ons leert	85
		Hoe inzetten op communicatie?	87
		Lees verder	87
		Referenties	88

Leeswijzer

Deel 1: een blik op zorgzame buurten

Vooraleer we ingaan op heel concrete aspecten en aandachtspunten bij de uitrol van een zorgzame buurt, willen we enkele thema's behandelen die voor iedereen, ongeacht je rol binnen de zorgzame buurt, relevant zijn. Je neemt deze dus best even door vooraleer je verder gaat met de thematische fiches.

Wat is een zorgzame buurt?

Beginnen bij het begin, wat is een zorgzame buurt? De Vlaamse overheid omschrijft het als een buurt waar mensen **comfortabel** in hun **woning of vertrouwde buurt** wonen. **Waar jong en oud elkaar kennen en helpen. In een zorgzame buurt staat levenskwaliteit centraal, voorzieningen en diensten zijn er voor iedereen toegankelijk. Iedereen voelt er zich goed en wordt geholpen, ongeacht de ondersteuningsbehoeften.** (Vlaamse overheid, 2024) In essentie gaat het er dus om de levenskwaliteit van je inwoners te verbeteren. De Vlaamse overheid schuift hiervoor drie pijlers naar voren:

- participatie van de buurt;
- linken leggen tussen informele en formele zorg;
- welzijns- en zorgpartners laten samenwerken met mekaar en met andere partners (zowel formeel als informeel) uit de buurt.

Merk op dat het hier breder gaat dan enkel het domein Zorg! Ook andere sectoren zoals ruimtelijke ordening, vrijetijd, mobiliteit ... kunnen of moeten betrokken worden.

Ga na of ook minder voor de hand liggende sectoren/ beleidsdomeinen van betekenis kunnen zijn binnen jullie zorgzame buurt

Meer weten over **levenskwaliteit**?

SAM vzw maakte een korte video over wat het begrip (al dan niet) inhoudt en hoe je er als partner in de buurt op kan inzetten.

Meer weten over de **visie achter de zorgzame buurten**?

De website 'Zorgen voor morgen' en het inspiratiekader op de website geven je een overzicht van de ontstaansgeschiedenis van de zorgzame buurten en de belangrijkste aspecten van een zorgzame buurt.

Ons eigen onderzoeksrapport schetst daarnaast het **beleidskader** waarbinnen de zorgzame buurten opereren en bevat een **toetsingskader** voor zorgzame buurten dat **richting** kan geven aan de werking.

Zorgzame
Buurten

Voorafgaand aan de brede uitrol van de zorgzame buurten gingen reeds verschillende pilootprojecten aan de slag met zorgzame buurten. De 'acht functies van buurtgerichte zorg' van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VMSG) vormden hierbij een belangrijk richtinggevend kader. Dit kader werd verder verfijnd tot 8 bouwstenen van zorgzame buurten (Bloemen et al., 2022):

(1) Detectie,	(5) Buurt: analyse & plan,
(2) Toeleiding,	(6) Visie en organisatie,
(3) Sociale netwerken,	(7) Communicatie en
(4) Inclusie,	(8) Partnerschappen.

Deze bouwstenen vormden de basis van de projectoproep in 2021 (Departement Welzijn Volksgezondheid en Gezin, 2021). Op basis van de inzichten uit ons onderzoek konden de bouwstenen verder gespecificeerd en aangevuld worden. We zagen immers dat de verschillende initiatieven ieder op hun eigen manier met de bouwstenen aan de slag gingen, en hun eigen nadrukken legden. Deze ervaringen uit de praktijk probeerden we zoveel mogelijk te verzamelen om eruit te leren. Wanneer we terugblikken op de initiatieven van de afgelopen twee jaar, zien we dat inzetten op zorgzame buurten in essentie een mentaliteitswijziging is. Het stimuleert je om op een andere manier naar je omgeving en je samenwerkingsverbanden te kijken.

Het werken aan zorgzame buurten is een procesmatige manier van (samen)werken in de buurt. Je gaat een samenwerking aan in, voor en met de buurt, maar ook met professionele organisaties en actoren, met verenigingen, vrijwilligers,... Deze samenwerkingen kunnen zich situeren in de buurt zelf, maar ook op lokaal of bovenlokaal niveau.

We stelden daarnaast vast dat de meeste zorgzame buurten bij aanvang vooral inzetten op ontmoeting tussen buurtbewoners, en minder op de twee andere pijlers (linken leggen tussen formele en informele zorg en intersectorale samenwerking). Hier zijn verschillende mogelijke redenen voor: het vraagt tijd om het vertrouwen te winnen en een professioneel netwerk op te bouwen maar er spelen ook verschillende hinderpalen, waaronder concurrentiegevoelens. Net daarom willen we in deze toolbox materialen voorzien om met deze knelpunten aan de slag te gaan.

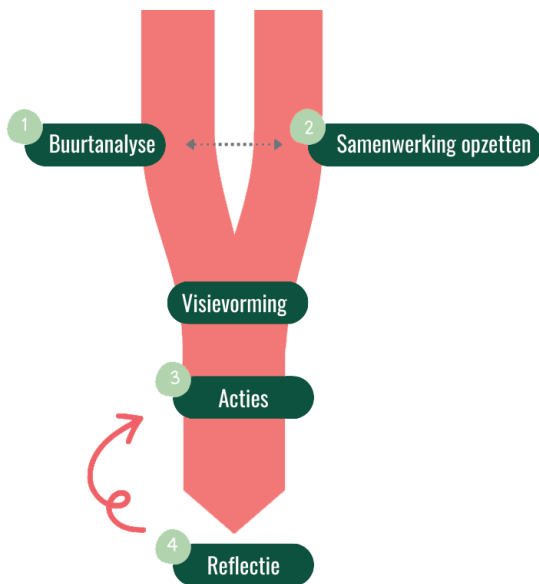
Hoe start je met een zorgzame buurt werking?

Verder bouwend op de 8 bouwstenen, onderscheiden we vanuit de praktijkervaringen vier essentiële stappen in het uitbouwen van zorgzame buurten:

(1) de buurtanalyse, (2) samenwerking opzetten, (3) de effectieve uitrol van de acties en (4) reflectie.

Belangrijk: de term “stappen” doet mogelijk vermoeden dat het om een lineair proces gaat. De verschillende stappen vinden echter vaak gelijktijdig plaats, en beïnvloeden mekaar: bepaalde vaststellingen uit de buurtanalyse vragen bijvoorbeeld om specifieke partners. Maar ook omgekeerd kunnen partners nieuwe invalshoeken binnen brengen in de buurtanalyse. Daarnaast kunnen acties om reflectie vragen, wat aanleiding geeft tot een nieuwe buurtanalyse en nieuwe samenwerkingen. Zo bouw je cyclisch en procesmatig samen aan een gedeeld verhaal.

Figuur 1: 4 essentiële stappen in de uitrol van een zorgzame buurt werking

Er bestaan enkele omvattende tools die op verschillende van de hierboven beschreven stappen ingaan en gedetailleerde handvatten bieden om met elk van deze stappen aan de slag te gaan:

- E-publicatie “Minder Mazen. Meer net” (Bloemen et al., 2022, 2023)
- Ondersteuningspakket “Duurzaam werken aan zorgzame buurten” van Thomas More (Sels et al., 2024) www.zorgzamebuurten.be
- RESOKIT van de Odisee hogeschool (Verhaegen et al., 2021)

Meer fan van luisteren dan lezen? Bekijk dan zeker de kennisclip “Hoe starten met een zorgzame buurt” www.zorgzamebuurten.be. Deze geeft een mooie samenvatting van de belangrijkste zaken die je moet weten als opstartende werking.

‘Bezint eer ge begint!’: De buurtanalyse

Bij de uitrol van een zorgzame buurt werking zijn er dus een aantal essentiële stappen die je moet nemen. De belangrijkste hiervan is de **buurtanalyse**. Dit is een instrument om een volledig beeld te krijgen van je buurt en verbinding te maken met de betrokken stakeholders. Je brengt in kaart wie en wat er al aanwezig is, en gaat in gesprek met zoveel mogelijk betrokkenen om te weten te komen wat er leeft in de buurt en waar de buurt nood aan heeft. Hier moet bij aanvang van de werking voldoende tijd voor uitgetrokken worden.

Het uitvoeren van de buurtanalyse gaat in essentie niet over het document dat je voor kunt leggen, maar eerder over het **proces** dat in gang wordt gezet. De buurtanalyse moet dan ook verder gaan dan het verzamelen en letterlijk overnemen van cijfermateriaal. Daarom bestaat de buurtanalyse vaak uit twee stappen (die in bepaalde gevallen ook in omgekeerde volgorde plaatsvinden):

1. De kwantitatieve omgevingsanalyse
2. De kwalitatieve buurtbevraging

De buurtanalyse start met het cijfermatig in beeld brengen van de belangrijkste kenmerken van je buurt (vb. leeftijd, gezondheid, woonsituatie) en alles wat er al aanwezig is (vb. professionele diensten en voorzieningen, verenigingen, publieke ruimte). Deze kennis over het aanwezige aanbod kan je immers een vliegende start bezorgen. Als je kan verder bouwen op een reeds bestaande werking of netwerk, dan pluk je daar de vruchten van. Dan hoef je namelijk niet alles opnieuw te verzamelen, maar kan je verder bouwen op de ervaringen uit het verleden. Met cijfers en kaarten alleen kom je er echter niet. De sterkte zit 'm in de **combinatie van de cijfers met de ervaringen en interpretaties ervan door de buurt**. De echte analyse start dus pas bij de interpretatie van de verzamelde cijfers en verhalen. Zo kan je echt in, met en voor de buurt werken.

Trek voldoende tijd uit voor de buurtanalyse

Wat wil dit zeggen in het kader van je doelstellingen en te ondernemen acties?

De buurtanalyse heeft een belangrijke meerwaarde. Het biedt richting en voorziet je als medewerker van (kwantificeerbare) argumenten om de meerwaarde van je werking te benadrukken ten aanzien van het lokaal bestuur en andere partijen (zie ook “Visievorming”). Houd echter steeds de volgende **aandachtspunten** in het achterhoofd:

- Verkennend, niet straffend: De buurtanalyse dient niet om in beeld te brengen wie waar faalt, maar om te kijken waar de kansen liggen.
- Vertrek vanuit de noden van de buurt: De buurtbewoners zijn je uiteindelijke doelgroep. Jouw (organisaties) interpretatie en agenda is ondergeschikt aan deze van de buurt(bewoners). Je kijkt dan ook naar hoe zij de situatie zien en ervaren in plaats van aanbodgericht te werken.
- Open houding: Het bevragen van de buurt vergt moed van de professionals en hun organisaties. Je weet immers niet wat eruit gaat komen. Het is dan ook belangrijk om (als organisatie) achter de principes van participatie (bewoners betrekken voordat de beslissing genomen is en oprecht met hun input aan de slag gaan) te staan. Anders schep je met je bevraging foutieve verwachtingen bij de buurtbewoners, wat ook een invloed kan hebben op toekomstige projecten (zie vertrouwen opbouwen).
- Evenwicht: flexibiliteit-focus: Als medewerker moet je een goed evenwicht vinden tussen vasthouden aan de bevindingen uit de buurtanalyse, maar ook de ruimte hebben om tijdens de ontwikkeling van je zorgzame buurt werking bij te sturen wanneer er nieuwe aspecten naar boven komen.

Je kan je doelstellingen verder uitwerken aan de hand van een veranderingstheorie (of ‘Theory of change (ToC)’). Deze methodiek laat je stilstaan bij het ultieme doel of de impact die je werking beoogt en de tussendoelstellingen en randvoorwaarden waaraan voldaan moet zijn om deze impact te bereiken.

“

[medewerker lokaal bestuur]:

“Ik vond die buurtanalyse en de veranderingstheorie heel nuttig. Ik snap dat het uit de feiten moet komen, en niet alleen uit het buikgevoel. Ik gebruik die methodiek [van de veranderingstheorie] nu ook op andere teamvergaderingen, voor projecten waar we al lang op vastlopen. En dat geeft echt zuurstof.”

Je moet dus niet alleen zicht krijgen op de buurt, maar ook een aantal randvoorwaarden in orde brengen. Zo moet je in staat zijn om ontmoetingsmomenten te organiseren. Je kan hiervoor gebruik maken van een fysiek ontmoetingslokaal, of het nodige materiaal (een tent, statafels, een bakfiets ...) voorzien voor (verplaatsbare) ontmoetingsmomenten.

Uiteraard is er ook nood aan voldoende personeel. Het uitrollen van een zorgzame buurt werking vraagt, zeker in het begin, heel wat tijd. Kan je je huidige werknemer(s) vrijstellen voor deze opdracht of moet je hiervoor op zoek naar een nieuwe medewerker? Geef jezelf voldoende tijd om een geschikte kandidaat te zoeken. Binnen de zorgzame buurt werking moeten een heel aantal competenties en vaardigheden aanwezig zijn om het proces te begeleiden:

- grondige buurtanalyse kunnen uitvoeren en interpreteren;
- opbouwen en onderhouden van netwerken;
- mensen stimuleren;
- delegeren en faciliteren eerder dan zelf uitvoeren;
- conflicthantering;
- stakeholdermanagement.

Deze hoeven niet allemaal in één medewerker terug te vinden zijn. Idealiter wordt er in team aan de zorgzame buurt gewerkt. De medewerker(s) heeft immers nood aan een klankbord en moet voldoende ondersteund worden.

De thematische fiche 'Ondersteunen van de zorgzame buurt' gaat dieper in op de zaken die je als organisatie kan doen **om de zorgzame buurt mee te ondersteunen**.

Ben je specifiek op zoek naar info over het **personeel** voor een zorgzame buurt? Bekijk dan zeker de fiches 'Regie over de zorgzame buurt werking' en 'De medewerker in de buurt'.

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Algemene tools			
Duurzaam werken aan zorgzame buurten	Praktische handleiding die je (onder meer) begeleidt doorheen de verschillende stappen van de buurtanalyse. De auteurs maken je op een heel erg visuele manier wegwijs in de verschillende websites waar je cijfermateriaal kan terugvinden en verwijzen naar concrete methodieken voor de buurtbevraging.	Thomas More	https://thomasmore.be/nl/expertisecentrum-zorg-en-welzijn/mobilab-and-care/expertise/zorgzame-samenleving-vonk3
Leidraad voor het opstellen van een lokale omgevingsanalyse gezondheid en welzijn	Leidraad die Brusselse terreinwerkers moet ondersteunen bij het opmaken van hun lokale kwantitatieve en kwalitatieve buurt- of omgevingsanalyse, de vertaling ervan naar concrete acties en aandachtspunten en het communiceren van de resultaten.	GGC	https://www.ccc-ggc.brussels/nl/observatbru/publications/leidraad-voor-het-opstellen-van-een-lokale-omgevingsanalyse-gezondheid-en en (GGC, 2022)
Inspirerende video: Buurtanalyse	Video waarin enkele experts het opzet en de visie achter de buurtanalyse toelichten, met daarbij getuigenissen uit het veld.	Departement Zorg	www.zorgzamebuurten.be
Kwantitatieve omgevingsanalyse			
Website Zorgen voor morgen	Webpagina van het Departement Zorg met basisinfo en verdiepend materiaal rond het opstellen van een buurtanalyse.	Departement Zorg	www.zorgzamebuurten.be en (Een Nieuw Perspectief Op de Buurt Zorgen Voor Morgen, n.d.)
Tools rond specifieke aspecten van de omgevingsanalyse			
Netwerk of stakeholders in kaart brengen			
Netwerkanalyse	Werkbundel voor een netwerkanalyse voor een groter en sterker lokaal preventienetwerk.	Vlaams Instituut Gezond Leven	(De Wael, 2020b)
Model stakeholderanalyse	Werkbundel om stakeholders in kaart te brengen.	Vlaams Instituut Gezond Leven	(Vlaams Instituut Gezond Leven vzw, 2020)
Meetinstrument regionale omgevingskwaliteit (MIROK)	Instrument dat inzicht geeft in de omgevingskwaliteit van een regio naar keuze en het debat eromheen op onderbouwde wijze voedt.	Departement Omgeving	https://omgeving.vlaanderen.be/meetinstrument-regionale-omgevingskwaliteit-mirok en (Departement Omgeving, 2018)

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Omgeving en ruimtelijke ordening			
Meetinstrument regionale omgevingskwaliteit (MIROK)	Instrument dat inzicht geeft in de omgevingskwaliteit van een regio naar keuze en het debat errond op onderbouwde wijze voedt.	Departement Omgeving	https://omgeving.vlaanderen.be/meetinstrument-regionale-omgevingskwaliteit-mirok en (Departement Omgeving, 2018)
Walkability index	Tool om het potentieel voor actieve verplaatsing en actieve recreatie bij voetgangers in een buurt na te gaan.	Vlaams Instituut Gezond Leven	(Vlaams Instituut Gezond Leven vzw, 2024)
Quickscan beweegvriendelijke buitenruimte	Interactieve kaart die visualiseert hoe een omgeving de gebruikers aanzet tot diverse vormen van beweging (of dat juist niet doet).	Kind & Samenleving	(Quickscan Beweegvriendelijke Buitenruimte ~ Kind & Samenleving, n.d.)
Lokale gezondheidsindicator mobiliteit	Indicator (data) die de gezondheidsimpact van mobiliteit kwantitatief uitdrukt en visualiseert zodat hij gebruikt kan worden als stimulans voor lokale besturen om maatregelen te nemen rond mobiliteit waarbij gezondheid centraal staat.	Zorg en gezondheid	(Milieugezondheidszorg, 2018)
Dashboard – knipperlichtfunctie gezondheid en ruimtelijke ordening op gemeenteniveau	Excel-instrument dat een globaal beeld geeft van de gemeente op het raakvlak van ruimtelijke ordening en gezondheid. Aan de hand van cijfermateriaal uit de gemeente- of stadsmonitor, aangevuld met eigen inzichten in de knelpunten die zich voordoen op het grondgebied van de gemeente, krijgt de lezer een algemeen beeld van de gezondheid van de inwoners. Per thema kan je nagaan hoe de gemeente momenteel scoort in vergelijking met de gemiddelde situatie in Vlaanderen. Daarnaast worden mogelijke knelpunten voor de gemeente opgelijst.	Departement Omgeving	https://omgeving.vlaanderen.be/dashboard-knipperlichtfunctie
Dashboard – toets visie aan gezondheid	Exceldocument dat visueel duidelijk maakt op welke punten de gemeentelijke visie reeds rekening houdt met belangrijke aspecten en thema's op het raakvlak van ruimtelijke ordening en gezondheid en waar dit nog onvoldoende gebeurt.	Departement Omgeving	(Dashboard - Toets Visie Departement Omgeving - Vlaamse, n.d.)
Checklist "Ruimte voor gezondheid"	Exceldocument om snel te screenen of en hoe de ruimtelijke inrichting in bestaande situaties, plannen en/of projecten rekening houdt met gezondheid. Het instrument bekijkt kenmerken van de leefomgeving die (in)direct via ruimtelijke inrichting beïnvloed worden en een effect hebben op de fysieke of mentale gezondheid. Het biedt ook handvaten om een gezondheidsbevorderend effect te bewerkstelligen.	Departement Omgeving	(Departement Omgeving, 2017)
Integrale leeftijdsvriendelijke toets – draaiboek Aalst	Draaiboek met handvaten over hoe je het publiek domein, de gebouwen, het vrijetijdsaanbod en de totale dienstverlening van je stad/gemeente onder de loep kunt nemen in het kader van thuis ouder worden.	Agefriendly Europe	(Inter & stad Aalst, 2016)
National programmes for age-friendly cities and communities: a guide	Wegwijzer voor stakeholders die betrokken zijn bij het uitwerken van een nationaal programma voor leeftijdsvriendelijke steden en gemeenschappen. Met bijhorende toolbox.	WHO	(National Programmes for Age-Friendly Cities and Communities A Guide, 2023)

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Kwalitatieve buurtbevraging			
Algemene methodieken			
Methodieken individuele gesprekken i.k.v. de buurtanalyse	Een verzameling van methodieken om op een één-op-één basis in gesprek te gaan met een buurtbewoner in het kader van de buurtanalyse.	SAAMO	https://www.saamo.be/wp-content/uploads/2022/04/2022_SALI001_e-pub_zorgzame-buurten.pdf (Bloemen et al., 2022)
Methodieken groeps gesprekken i.k.v. de buurtanalyse	Handleiding voor het uitvoeren van een café-dialogoog, buurtbabbel of groepsbevraging van een buurtcomité.	SAAMO	(Bloemen et al., 2022)
Resokit	Methodieken en tools om te connecteren met de buurt (onder meer een handleiding over hoe de stakeholders uit je buurt in kaart te brengen).	Odisee Hogeschool	(Verhaegen et al., 2021)
Van kwaliteitsdialoog naar kwaliteit in de leefomgeving: aan de slag met de 10 kernkwaliteiten	Aan de hand van de tien kernkwaliteiten kan je met bewoners en gebruikers in dialoog gaan over de leefomgevingskwaliteit. De bewoners en gebruikers denken samen na over de visie op wonen en leven in de toekomst. Zo worden de stakeholders niet alleen betrokken, maar maak je kansen, noden en verwachtingen ook concreet en inzichtelijk, waardoor je ze beter kan vertalen naar de projectpraktijk.	Departement Omgeving	(Departement Omgeving, 2021)
Huisbezoeken bij bewoners van vraagstraten	Voorbeeld/methodiek voor buurtbevragingen.	SAAMO West-Vlaanderen	Originele buurtbevraging in Roeselare - SAAMO
Methodieken gericht op kinderen en jongeren			
Buurtspelers	Tools om kinderen te bevragen over spelen dicht bij huis. Het helpt je bij het begrijpen van de buitenspeelomgeving voor kinderen en geeft inspraak aan kinderen.	Kind & Samenleving	(Kind & Samenleving, 2023)
Tienerinspraak: tieners betrekken bij het gemeentelijk beleid. 8 vuistregels en 10 methodieken	Een bundeling van tools om tieners te bevragen.	Kind & Samenleving	(Kind & Samenleving, 2023)
De buurtanalyse presenteren en communiceren			
Een buurtanalyse presenteren	Aandachtspunten bij het formuleren, communiceren en verspreiden van de buurtanalyse.	SAAMO	(Bloemen et al., 2022)

Omringt eer ge begint: op zoek naar partners

Werken aan een zorgzame buurt doe je niet alleen. Je schrijft een gezamenlijk verhaal, waarbij verschillende (beleids)niveaus en actoren betrokken zijn. Afhankelijk van je positie kan je een andere rol opnemen binnen de zorgzame buurt werking. **Figuur 2** geeft deze visueel weer. Merk op dat we een onderscheid maken tussen de actor die de regierol opneemt en de andere actoren. De regierol ligt bij die actor die het (samenwerkings)proces rond de zorgzame buurt in handen neemt en de werking dus “trekt”. Dit kan om een professional gaan, maar ook een team van professionals, uit één of meerdere organisaties. Het onderzoek leerde immers dat professionele inzet cruciaal is om structureel te werken rond zorgzame buurten.

Deze regie-actor is verantwoordelijk voor het coördineren, faciliteren en samenbrengen van diverse actoren binnen de werking. Dit onderscheid moet ook in realiteit voldoende duidelijk zijn. Maak dan ook duidelijke afspraken over wie welke rol opneemt en waarover iedere actor beslissingsrecht heeft. Zo voorkom je onduidelijkheden en tijdsverlies door onnodige terugkoppeling naar de achterban of de leidinggevendenden.

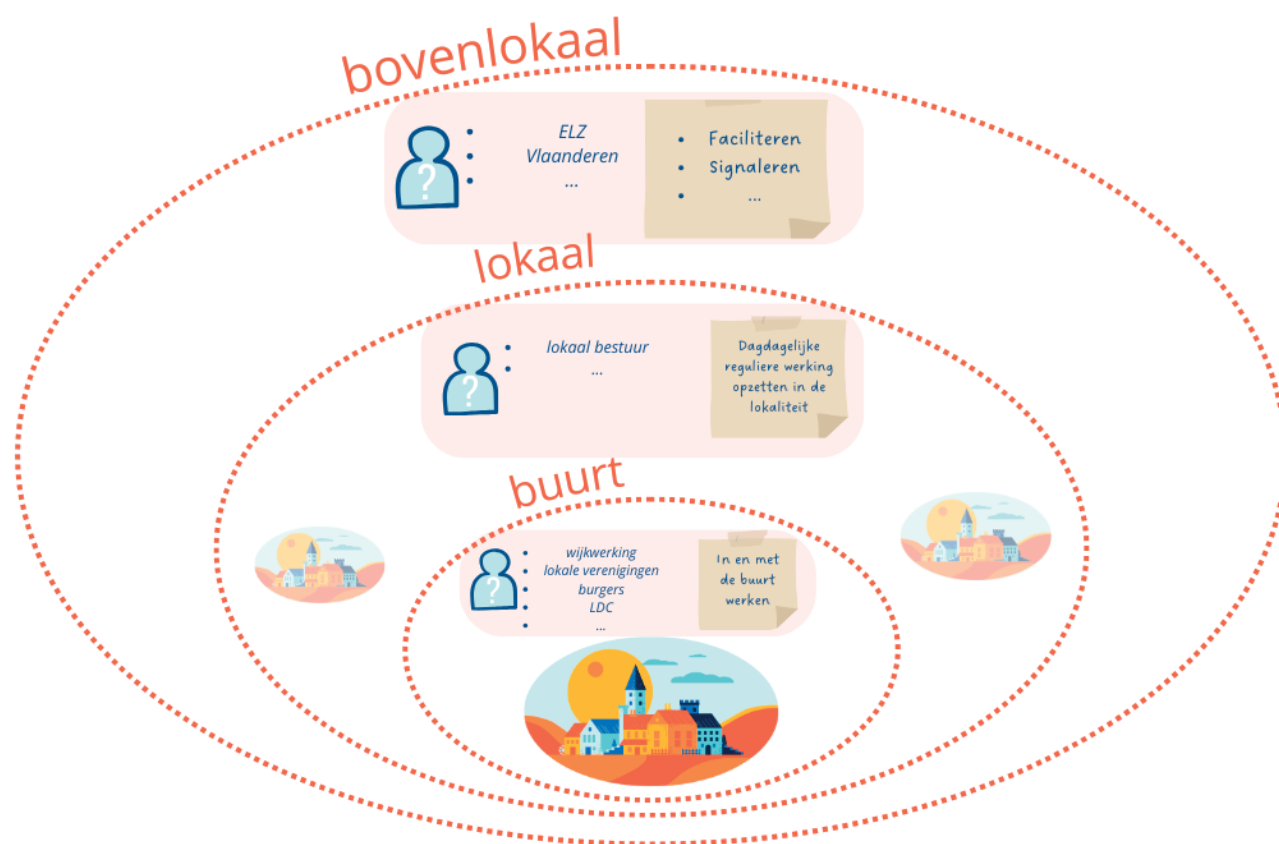
De verschillende actoren betrekken als partner is niet altijd evident. We merken dat heel wat werkingen verder bouwen op reeds bestaande

netwerkverbanden. Ga dus zeker na of er in jouw netwerk personen of organisaties zitten die mee een rol kunnen opnemen in de zorgzame buurten werking. Maar durf ook breder kijken. Heb daarbij oog voor de minder voor de hand liggende sectoren. Binnen de zorgzame buurt kunnen namelijk heel wat verschillende types stakeholders betrokken worden, waaronder formele (vb. het Huis van het Kind of een voorziening voor personen met een beperking), informele (vb. burgerinitiatieven en mantelzorgers) maar ook beleidsactoren (vb. adviesraden) en lokale stakeholders (zoals de scholen).

Vergeet hierbij de buurtbewoners niet. Een zorgzame buurt is er immers in, voor en met de buurt. Vertrek hierbij vanuit gelijkwaardigheid, met respect voor de wensen en mogelijkheden van buurtbewoners. Wanneer de betrokkenheid van buurtbewoners immers taakgericht bekeken wordt, als ‘partner in de uitvoering’ ga je voorbij aan de doelstelling van zorgzame buurten. Je buurtbewoners zijn immers je doelgroep. Hun levenskwaliteit op verschillende fronten versterken is de achterliggende doelstelling.

Figuur 2: De verschillende actoren in de zorgzame buurt

Laat je daarnaast niet ontmoedigen door de beperkte interesse die er misschien kan zijn bij het begin van jullie zorgzame buurt. We stelden vast dat heel wat partners pas na verloop van tijd aansloten bij de werkingen. (Het succes van) de acties kunnen dan een soort van aanzuigeffect te hebben. Blijf dus niet oneindig lang hangen in de zoektocht naar partners, maar probeer een opstart te maken samen met iedereen die mee is.

Visievorming: bepaal samen de koers van je zorgzame buurt

De twee onderdelen komen samen wanneer je over gaat tot de visievorming (zie ook **Figuur 1**). Op basis van de inzichten uit de buurtanalyse bepaal je tezamen met de partners en de buurtbewoners de koers van je zorgzame buurt. Deze vertaal je samen in de doelstellingen en de beoogde impact. Tracht hierbij zo concreet mogelijk te werken en omschrijf ook zeker de nodige tussenstappen.

Figuur 3 geeft je een overzicht van de uitkomsten waartoe de 133 zorgzame buurten in realiteit geleid hebben. Het gaat hier om de realisaties en effecten die de werkingen na twee jaar werken zelf vastgesteld hebben. De realisaties situeren zich op verschillende aspecten, die allen belangrijk zijn om de werking van zorgzame buurten samen uit te werken:

- 1) de buurtbewoners
- 2) partnerschappen
- 3) eigen organisatie.

Deze bieden mogelijk een inspiratie bij het omschrijven van jullie doelen. We vermelden daarnaast per uitkomst de punten waar je volgens het onderzoek aandacht voor moet hebben. Deze komen ook later terug in de thematische fiches waarbij we telkens tools en methodieken bieden om hiermee om te gaan.

De thematische fiche 'Visievorming' zet je verder op weg rond het uitbouwen van een **gedragen visie**.

Figuur 3: Mogelijke uitkomsten van de zorgzame buurt

Met betrekking tot de buurt(bewoners)

Wat?	Uitkomsten & realisaties	Tips & aandachtspunten
Buurtbewoners bereiken en betrekken	Bewoners bereikt die anders niet bereikt werden.	Sluit aan op de leefwereld en werk outreachend om blijvend in te zetten op het bereiken en betrekken van buurtbewoners Respecteer de wens om niet betrokken te worden: niet elke buurtbewoner heeft dezelfde noden. Plan je activiteiten zo in zodat kinderen en jonge gezinnen ook kunnen aansluiten.
	Buurtbewoners hebben een (ontmoetings)plaats gevonden.	Ga op zoek naar manieren om de infrastructuur in de buurt, zowel binnen als buiten, in te zetten en ter beschikking te stellen voor laagdrempelige ontmoeting
	Buurtbewoners nemen een actieve rol op in de werking van zorgzame buurten.	Zoek manieren om de buurt te blijven enthousiasmeren en betrekken, op maat en samen met de buurtbewoners
Sociale relaties onder buurtbewoners	Buurtbewoners komen met elkaar in contact.	Bewaak het spontane en vrijblijvende karakter van ontmoetingen. Net hierin ligt de meerwaarde. Maak vooral mogelijk.
	Buurtbewoners helpen elkaar.	Het formaliseren van het engagement (vb. door er een officiële term zoals "buurtambassadeur" op te kleven) kan afschrikken omdat het verwachtingen t.a.v. de buurtbewoner schept. Zet daarom vooral in op het faciliteren en stimuleren van informele en vrijblijvende wederzijdse sociale steun. Maak van burenhulp niet iets wat 'moet'. Het gaat om het versterken van sociale netwerken rond buurtbewoners, op maat van hun wensen en noden opdat zij zich meer verbonden voelen met anderen en de buurt.
Houding ten opzichte van de zorgzame buurt werking	Het vertrouwen t.a.v. de werking en de medewerker is gegroeid.	Maak er samen een gedeeld verhaal van: in, met en voor de buurt. Werk idealiter in een team. Communiceer voldoende over (de visie achter) de zorgzame buurt. Voorzie voldoende tijd om het vertrouwen te laten groeien.
Buurtbewoners verbinden met professionele zorg- en dienstverlening	Buurtbewoners vinden sneller en beter hun weg naar de zorgverlening.	

Uitkomsten met betrekking tot partners

Wat?	Uitkomsten & realisaties	Tips & aandachtspunten
Effecten op de relatie tussen de medewerker en de partner	De partners kennen het concept zorgzame buurten.	Haak in op de communicatiekanalen die al communiceren rond het concept van zorgzame buurten.
	De partners willen aansluiten bij het netwerk/activiteiten.	Andere stakeholders gaan mogelijk ook willen uitpakken met de successen van je werking. Bewaak het informele karakter van je netwerkmomenten maar werk langs de andere kant ook rond concrete cases/thema's.
	Evolutie in de (machts)verhoudingen tussen de medewerker en de partner(s): meer wederkerigheid.	
Effecten op de relatie tussen de partners onderling	Partners leren elkaar kennen.	Niet alle partners hebben voldoende tijd om aan te sluiten op netwerkmomenten.
	Partners vinden mekaar (en werken samen).	Bespreek de concurrentiegevoelens.

Uitkomsten met betrekking tot externe partners

Wat?	Uitkomsten & realisaties	Tips & aandachtspunten
Effecten op de connectie tussen de externe partners	De externe partners leren elkaar kennen.	Bespreek met de externe partners welk format voor netwerking voor hen werkt. Ga op zoek naar manieren om deze uitkomsten te documenteren.
	De externe partners vinden elkaar.	Wees je ervan bewust dat je samenwerking niet kan forceren. Ga op zoek naar manieren om deze uitkomsten te documenteren.
	De externe partners vinden hun weg naar het ontmoetingslokaal.	Ga op zoek naar manieren om de infrastructuur in te zetten voor samenwerking
Mentaliteitsshift	De externe partners gaan meer buurtgericht werken.	
	De externe partners stellen voor om te helpen.	
Inzichten rond de eigen werking	De eigen organisatie gaat rond andere doelen werken.	Ga na waarom je de doelen wil bijsturen: is dit op een onderbouwde manier of ben je de focus kwijt? Houd het uiteindelijke doel steeds voor ogen.
	Inzichten in de eigen rol: wat is de taak van mijn eigen organisatie en wat doen de partners?	
Personeel overtuigen	Het personeel van de eigen organisatie is mee met het concept van de zorgzame buurten.	

Begint!

Vanuit de buurtanalyse en de daaruit vloeiende doelstellingen kan je starten met het uitrollen van je **acties**. Acties begrijpen we heel breed: het kan gaan om concrete initiatieven in en met de buurt, maar evengoed om nieuwe samenwerkingen. Soms organiseer je iets nieuws, op andere momenten gaat het om het verbinden van bestaande initiatieven en werkingen. Kortom, alle acties in de brede zin die kunnen bijdragen aan de beoogde doelstellingen.

Figuur 4 geeft een overzicht van mogelijke beginsituaties en hun bijhorende doelen, acties en drempels. We stelden dit overzicht op op basis van de ervaringen van de 133 werkingen. Uiteraard kan jouw beginsituatie er nog anders uitzien, of gepaard gaan met andere doelen, acties en drempels. Dit overzicht is dus geen vaststaand kader, maar kan inspiratie bieden en mogelijke acties en drempels onder de aandacht brengen.

Beginsituatie	Doelen	Acties	Drempels
Er is dienstverlening, maar de burgers en de professionals kennen ze niet	Dienstverlening bekend maken (= Dat wat er is versterken)	Netwerken uitbouwen Nieuwe bewoners onthalen Nieuwsbrief/krantje Signaleren	Digitalisering
Dienstverlening verdwijnt uit de buurt	Dienstverleners mekaar laten ontmoeten		Dienstverleners zijn al overbevraagd Concurrentiegevoel
	Dienstverlening terug in de buurt krijgen	Dorpsinfopunt Maatschappelijk werker op evenementen in de buurt Oude werking nieuw leven inblazen	Geen of te weinig personeelsinzet in de buurt Dienstverleners zijn al overbevraagd
	Ontmoeting	Buurtbabbels Buurthuis, -restaurant, antennewerking LDC oprichten Nieuwe bewoners onthalen Inhaken op bestaande initiatieven Openbare gebouwen groeperen op eenzelfde site Soep- of koffie-rondes	Onverdraagzaamheid Fysieke (ontmoetings) nodig Geen of weinig diversiteit onder de vrijwilligers Gesloten houding buurtbewoners Individualisering Kans op conflict
Diversiteit	Mensen met een beperking verbinden met de buurt	Buiten eten In de buurt gaan (wandelen) Winkel/café openhouden	Kans op conflict

Beginsituatie	Doelen	Acties	Drempels	
Onveiligheidsgevoel	Ontmoeting	Bankjes plaatsen	Onverdraagzaamheid Ruimtelijke aspect maakt ontmoeting moeilijk	Nood aan personeel (nu & in de toekomst)
Veel alleenstaanden & eenzaamheidsgevoelens	Eenzaamheid en sociale isolatie detecteren en tegengaan	Buurtbabbels Inhaken op bestaande initiatieven Soep- of koffie-rondes Wandelingen	Gesloten houding buurtbewoners Zichtbare resultaten nodig	Tijd: Onvoldoende tijd om taken naar behoren uit te voeren Verschil in snelheden
Verouderende populatie + Instroom van jonge gezinnen	Handvaten aanbieden hoe om te gaan met verlies en rouw	Troostplek creëren Begeleiding door getrainde vrijwilligers		Financiële regelingen
	Jong en oud verbinden	Kleuterschool op dezelfde site als het wzc	Kans op conflict	Communicatie (taal)
	Burenhulp (het Kleine helpen) stimuleren en faciliteren	Evenementen organiseren Hoppler invoeren & gebruik ervan ondersteunen Vraag & Aanbod matches Inhaken op bestaande initiatieven	Digitalisering Zware hulpvragen	Digitalisering
Mensen geraken niet meer bij de dienstverlening	Mobiliteit aanpakken	Signaleren	Problemen zijn al lang gekend	Initiatief moet van de trekker komen
				Link met de politiek
				Van onderuit werken is nog niet goed gekend
				Zichtbare resultaten verwacht

Let echter op dat je niet oneindig blijft hangen in de voorbereidingsfase. Een zorgzame buurt starten is namelijk ook een beetje **springen en gewoon doen**.

Figuur 5 vertelt je welke aspecten kunnen helpen bij een goede opstart en welke aandachtspunten je daarbij kunt tegenkomen. Wees realistisch: je moet niet alle vooropgestelde doelen in één keer bereiken. Een zorgzame buurt werking is iets wat groeit. Het proces is in dit geval even, of zelfs meer, belangrijk als het einddoel. Een zorgzame buurt staat immers voor een mentaliteitswijziging waarbij je samen meer buurtgericht gaat werken, en dat vraagt tijd en een nieuwe manier van werken.

“

‘Iedereen buitengewoon in Paspoel (Tongeren)’ omschreef het mooi als:]

“De weg naar een zorgzame buurt vind je op geen enkele kaart, maar toont zich in de moed van elke stap.”

Figuur 5: Stimulerende factoren en aandachtspunten bij de opstart van je zorgzame buurt

Stimulerende factoren	Aandachtspunten
Praktische factoren	
Verder bouwen op bestaande werkingen, samenwerkingsverbanden, ontmoetingsplekken,...	Eerst praktische noden aanpakken vooraleer de buurt echt participeert
Beschikken over een fysieke ontmoetingsplaats	Vooroordelen ten opzichte van de organisatie of het lokaal bestuur
Gratis (eten en drinken) werkt	Blijvend engagement nodig in plaats van een eenmalige aanwezigheid
Beleidsmatige factoren	
Vrijheid en experimenteeruimte bieden aan de werking en/of de zorgzame buurt medewerker(s)	Te veel focus op meetbare resultaten
Ondersteuning bieden aan de zorgzame buurt medewerker(s)	Te veel controle willen houden op het proces
	Wetgevend kader: taal, GDPR, beroepsgeheim
Betrokkenheid	
Van onderuit werken	Concrete doelen nodig om budgetten of goedkeuring te krijgen. Verwachtingen geschept door participatie
Initiatief aanwezig bij de trekker	Onvoldoende aandacht voor duurzaamheid van de werking
Verbinding maken met/tussen buurtbewoners, verenigingen en professionals	Onverdraagzaamheid (discriminatie, racisme en vooroordelen)
Vlotte samenwerking	Personeelsverloop binnen de betrokken organisaties

Werken aan een zorgzame buurt loopt niet vanzelf. Het is vaak ploeteren. Verschillende leerervaringen uit de 133 projecten kunnen je op weg helpen. We bundelden deze in thematische fiches. Ze geven een overzicht van succesfactoren, stimulansen maar ook drempels en aandachtspunten. In iedere thematische fiche starten we met de belangrijkste bevindingen uit ons onderzoek, waarna we je op weg helpen met concrete methodieken, vormingen,.... Hopelijk kunnen zij je ondersteunen in het (verder) uitbouwen van een eigen zorgzame buurt werking, samen met al je partners.

Reflectie

Het werken aan een zorgzame buurt stopt niet wanneer de acties eenmaal op poten staan. Het vraagt om blijvende bijsturing. Een zorgzame buurt is dan ook nooit 'af'. Bij heel wat werkingen komen er namelijk na verloop van tijd nieuwe noden naar boven, of moeten de doelstellingen bijgesteld worden. Zo blijf je immers op maat van en voor de buurt werken. Sta dus op tijd en stond even stil om te reflecteren. Neem hierbij deze toolbox nog eens even bij de hand. Benoem ook zeker de zaken die je wél hebt kunnen bereiken, en ga na wat je hierbij geholpen heeft. Wie weet kan je hier naar de toekomst toe nog meer op inzetten.

Benoem de successen.

“

[Medewerker woonzorgcentrum]:

“Doelen zijn iets continu, die kan je niet vastleggen. Toen ik [later] gestart ben, heb ik geprobeerd om de doelen vast te leggen, als kader. Maar je hebt veel doelen vanuit verschillende hoeken: de mensen uit de buurt, je eigen doelen, van de gemeente ... Elke keer dat je mensen ontmoet, gaan ze nieuwe dingen geven.”

“

[Medewerkers lokaal dienstencentrum]:

“Ik vind dat normaal, en zelfs een sterk punt, dat je jezelf terug in vraag durft stellen, en durft te veranderen.”

Reflectietools

Tool	Toelichting	Eigenaar	Bron
Vragenwaaier: 'Zorgzame buurten: denken en doen'	Selectie van reflectievragen om tezamen met alle betrokken actoren na te denken over een aantal thema's, om zo tot een doordachte, betekenisvolle aanpak van de zorgzame buurt werking te komen. De vragen zijn gebaseerd op de ervaring van de 133 zorgzame buurten en vormen een vertaling van de vragen die de coaches die de werkingen intensief begeleidden, op de cruciale momenten stelden.	Koning Boudewijn-stichting	https://kbs-frb.be/nl
Duurzaam werken aan zorgzame buurten	Dit ondersteuningstraject loodst je door de belangrijkste stappen van de uitbouw van een zorgzame buurt werking. De module "Toetsen en waarden" bevat tips en methodieken om te reflecteren over het gelopen traject.	Thomas More	Duurzaam werken aan zorgzame buurten: [Sels et al., 2024]
Verduurzamen: toetsingskaders	Handvaten om te reflecteren over de koers die je vaart met je zorgzame buurt werking. De toets 'fundamenten' laat je stilstaan bij de invulling van de basisvoorwaarden, de gangmakers en hun rol. De toets 'bouwstenen en acties' spitst toe op het referentiekader als kompas, terwijl de derde 'aanpak' ingaat op de dagdagelijkse werking (visie en organisatie).	SAAMO	(Bloemen et al., 2023)

Deel 2: thematische fiches

A. Visievorming: samen naar een gedeeld verhaal

Wat het onderzoek ons leert

- Een duidelijk zicht op de visie, de beoogde impact en de doelstellingen die door alle partners onderschreven worden, biedt structuur en geeft richting. Het helpt als je als medewerker kan teruggrijpen naar iets wat op papier vastgelegd is. Het is namelijk voor sommige medewerkers een aandachtspunt om niet steeds mee te draaien met de wind.
- Het blijkt helpend te zijn om van bij de start de neuzen in dezelfde richting te krijgen, en dus eerst in te zetten op visievorming. Je moet als medewerker niet alleen zelf overtuigd zijn van de meerwaarde van de zorgzame buurt werking, maar alle partners meekrijgen, zodat je een duidelijk mandaat krijgt. Het is dan ook van groot belang om met de verschillende partners de eigen agenda's uit te spreken en duidelijke afspraken te maken. Hier maak je best voldoende tijd voor vrij.
- In een volgende stap worden de gemeenschappelijke doelen omschreven. We zien dat vele werkingen hun doelstellingen in de loop van het proces bijgesteld hebben. Dit is geen probleem als het een doordachte beslissing is, die gevoed wordt door nieuwe inzichten en opgedane ervaring, maar men moet aandachtig zijn dat men de weg niet verliest.

[projectmedewerker OCMW]:

“De aanvraag met de doelstelling op papier is handig om naar terug te grijpen en op terug te vallen. Dat schakelt soms terugkerende vragen uit. Het is belangrijk dat je lokaal bestuur mee is. En je diensthoofd en collega's. Het budget is er en ze kunnen het niet gebruiken voor iets anders. We staan wat los ervan.”

“

Aan de slag rond visievorming

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Algemene methodieken			
Duurzaam werken aan zorgzame buurten	Ondersteuningspakket dat je onder meer begeleidt in het werken aan een visie. De module "Visievorming" bevat een handleiding met een stappenplan en concrete methodieken om tot een gedragen visie te komen.	Thomas More	(Sels et al., 2024)
Veranderingstheorie – Theory of Change (TOC)	Toelichting wat een Theory of change is en aan de hand van welke stappen hij ontwikkeld kan worden.	Socius	(THEORY OF CHANGE (TOC), n.d.)
Webinar 'Impactgedreven werken met theory of change'	Tweedelige webinar over de 'Theory of change'. Sessie 1 licht de uitgangspunten, mogelijkheden en principes toe, waarna sessie twee de vijf belangrijkste stappen aan de hand van een concreet voorbeeld behandelt.	Socius	https://socius.be/impactgedreven-werken-met-theory-of-change/ en (socius, 2020)
Een buurtplan opstellen	Stappenplan en sjabloon dat je helpt bij de verwerking van de aandachtspunten uit de buurtanalyse in een plan met concrete acties.	SAAMO	(Bloemen et al., 2022) pagina 37
De visie en aanpak presenteren	Sjabloon en voorbeelden over hoe een helder verhaal brengen rond de uitbouw van zorgzame buurten om interne diensten en lokale partners mee te krijgen.	SAAMO	(Bloemen et al., 2022)
Algemene methodieken			
Dashboard "Toets Visie Ruimte voor Gezondheid"	Stappenplan en sjabloon dat je helpt bij de verwerking van de aandachtspunten uit de buurtanalyse in een plan met concrete acties.	SAAMO	(Dashboard – Toets Visie Departement Omgeving – Vlaamse, n.d.)
Keuze-afwegingssjabloon	Invuldocument om de effecten van beslissingen in kaart te brengen.	Vlaams Instituut Gezond Leven	https://www.gezondleven.be/files/gemeente/INVENTARISSJABLOON-neveneffecten-versie-12052020.pdf en (De Wael, 2020a)
Leidraad Buurtgerichte netwerken voor kinderen en gezinnen	In deze leidraad tekenen de auteurs een traject uit waarmee je stapsgewijs en impactgericht aan het werk kunt gaan in je buurt. Je vindt voor elk onderdeel van het traject concrete, haalbare oefeningen om met je netwerk aan de slag te gaan, ook rond visievorming.	Opgroeien	buurtgerichte-netwerken-met-impact-leidraad-15072020_0.pdf (opgroeien.be) Buurtgerichte netwerken met impact Opgroeien

Praktische afspraken			
Bouwen aan een organisatiestructuur	Sjabloon en stappenplan om afspraken te maken over de coördinatie en taakverdeling lokaal bestuur, interne diensten en lokale partners.	SAAMO	https://www.saamo.be/wp-content/uploads/2022/04/2022_SALI001_e-pub_zorgzame-buurtten.pdf en (Bloemen et al., 2022)
Strategische Motieven voor Samenwerking Tool (SMS-tool)	Tool die je kan helpen om binnen de samenwerking te bespreken met welke motieven iedere organisatie instapt en welke opbrengsten ze beoogt. Ontwikkeld in het kader van samenwerkingen in hybride leeromgevingen, maar met algemene handvaten die toepasbaar zijn bij ieder type samenwerking.	Fontys hogeschool	(Heldens et al., n.d.)

Lees verder

- B. Vanuit de buurt werken: over hoe je buurt mee te nemen bij het visievormingsproces
- L. Documenteren van je zorgzame buurt
- N. Communiceren over je zorgzame buurt: met een specifiek luik rond het communiceren van je visie of plan

B. Vanuit de buurt werken

Wat het onderzoek ons leert

Werken aan zorgzame buurten is werken in, voor en met de buurt. Wanneer je in een buurt werkt, zijn vooral bereikbaarheid en beschikbaarheid belangrijk. Kortom, er zijn. Je moet als verantwoordelijke van de werking aanspreekbaar zijn, zowel voor buurtbewoners als voor professionals. Nabijheid is hier van groot belang. Daarom werken heel wat zorgzame buurt medewerkers (gedeeltelijk) vanuit een locatie gelegen in de buurt of brengen ze andere professionals naar ontmoetingsmomenten/-plaatsen. Maar het gaat niet alleen om de burgers tot bij jou krijgen. Ook omgekeerd moet jij naar de burgers toe stappen. Outreachend werken vormt in dat opzicht voor vele zorgzame buurten de geknipte methodiek. Deze manier van werken, waarbij organisaties naar de mensen toestappen en ondersteuning bieden in de leefwereld van (kwetsbare) mensen, is echter nog niet bij alle (geledingen van de) organisaties gekend.

Werken voor de buurt heeft betrekking op wezenlijke participatie van de buurtbewoners. Zij zijn immers de centrale doelgroep van de werking. Buurtbewoners een stem geven is dan ook belangrijk. Een buurtanalyse uitvoeren kan hierbij ondersteunend zijn. Belangrijk, cijfers alleen zeggen niet veel, aangezien het er voornamelijk om draait hoe de bewoners de buurt (en zijn aandachtspunten en kansen) ervaren. Het is aan de

medewerker om hieruit de noden en kansen van de buurt te destilleren. Daarbij houd je best rekening met de volgende aandachtspunten: tijdens participatiemomenten komen vaak ook heel praktische vragen of klachten naar boven. Laat deze niet links liggen, maar los ze op. Verwijs door naar de betrokken instanties of signaleer wanneer er geen ondersteuning beschikbaar is. Op die manier werk je immers al voor de buurt en zet je signalen van onderuit op de beleidsagenda. Voorzie dus voldoende tijd voor de kwalitatieve buurtanalyse en de verdere opvolging van de gemelde problemen en noden in de buurt.

Daarnaast kan je openstellen voor participatie bij aanvang wat eng aanvoelen, aangezien je niet kan voorspellen wat eruit zal komen. Desalniettemin moet je ook effectief iets doen met de input van de buurt, anders creëer je valse verwachtingen. Wees dus duidelijk over waarom je in gesprek gaat met de buurt, wat je met de input gaat doen, wat volgende stappen zijn en koppel voldoende terug.

Tot slot gaat het vooral over samen **met de buurt** werken. In de meeste buurten is er heel wat sociaal kapitaal, goesting en concrete initiatieven aanwezig. Vertrek dan ook vanuit de krachten van de buurt.

Hoe werken vanuit de buurt?

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
De buurt in kaart brengen			
RESOKIT	Ondersteuningspakket om, onder andere, aan de slag te gaan met informele netwerken. Het pakket bevat tools voor het ontwerpen van sociaal gewaardeerde rollen en een talentenkaart.	Odisee Hogeschool	(Verhaegen et al., 2021)
Kennisclip "Krachtgericht werken"	Kennisclip over hoe je talenten en krachten uit de buurt kunt capteren en omzetten naar acties op micro- en mesoniveau.	Department Zorg	www.zorgzamebuurten.be
Veldverkenning burgerinitiatieven	Deze verkenning geeft een wetenschappelijke onderbouwing van wat burgerinitiatieven zijn, waarna het inzichten biedt in het Vlaamse burgerinitiatieven-landschap: hun aanwezigheid, evoluties en ondersteuningsnoden en -mogelijkheden.	Socius	(Jans & Vanderhulst, 2021)

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Participatie			
Buurtbudget	Participatieve methodiek om aan sociale cohesie in de buurt te werken. (inclusief begeleidingstraject).	Thomas More & Avansa Kempen	https://politeia.be/nl/publicaties/219663-buurtbudget (Heylen et al., 2020)
Strategieën participatief werken	Zeven strategieën om participatief te werken.	Demos vzw	(Demos vzw, n.d.)
LCD Toolkit	Stappenplan voor een participatieve manier van werken.	Demos vzw	(Demos vzw, 2016)
Lokale beleids-participatie	45 methodieken voor lokale beleidsparticipatie	VVSG	(Vanreppelen, n.d.)
Participatief werken	Hand-outs van de vorming 'Participatief werken' in het kader van de workshops voor de zorgzame buurten.	UCLL	(Plovie, n.d.)
Praktijkkader "Versterken van mensen in maatschappelijk kwetsbare posities"	Praktijkkader over de concrete invulling van het ondersteunen en versterken van mensen in maatschappelijk kwetsbare posities. De auteurs gaan hiervoor in op drie vragen: "Wat hebben we ermee voor ogen?", "Op welke vlakken willen we mensen versterken?" en "Hoe kunnen we mensen versterken?" Met deze drie kapstokken biedt het praktijkkader buurt- en opbouwwerkers en werkbegeleiders een houvast bij het vormgeven van en het reflecteren op de eigen praktijk.	SAM vzw	(SAM, 2019)
Kennisclip "Participatie"	Kennisclip van het departement Zorg over het belang van participatie en inspraak.	Departement Zorg	www.zorgzamebuurten.be
Kennisclip "Politisierend werken"	Kennisclip over de invulling, meerwaarde en aanpak van politiserend werken.	Departement Zorg	www.zorgzamebuurten.be

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
In de buurt werken			
Kennisclip "Outreachend werken"	Kennisclip over de meerwaarde en aanpak van outreachend werken.	Departement Zorg	www.zorgzamebuurten.be
Filmpjesreeks Outreachend werken	Reeks van 6 video's rond outreachend werken, met ieder een eigen thema: definitie, visie, maatschappelijke kwetsbaarheid, outreach-cirkel, quality of life en de participatieve basishouding.	SAM vzw	(De Outreach Cirkel - YouTube, n.d.; Definitie van Outreachend Werken - YouTube, n.d.; Maatschappelijke Kwetsbaarheid - YouTube, n.d.; Visie Op Outreachend Werken - YouTube, n.d.)
Vorming 'Outreachend werken'	Hand-outs vorming van SAM vzw in het kader van de workshops voor de zorgzame buurten.	SAM vzw	(SAM vzw, n.d.)
Voorbeelden			
Co-creatie 'Dag van de buren'	Voorbeeld van ontmoetingsmoment dat tezamen met/door de buurt georganiseerd werd in het kader van de 'Dag van de buren'. Dit voorbeeld zet zowel in op ontmoeting tussen buren, participatie door buurtbewoners en het stimuleren van het kleine helpen. Het bevat daarnaast tips en handvaten om zelf een gelijkaardige actie op poten te zetten.	SAAMO	(Bloemen et al., 2023)
Een buurtactiviteit organiseren: leidraad	Leidraad bestaande uit vijf stappen die je helpen bij de voorbereiding van een inclusieve buurtactiviteit die bijdraagt aan een samenhangende gemeenschap. Per stap (Visie, praktisch, drempels, communicatie en evaluatie) krijgt de lezer enkele vragen om bij stil te staan. Daarnaast biedt het tips over hoe je een positieve sfeer kunt creëren, wat de werkzame elementen zijn van een positieve basishouding en hoe je moet omgaan met moeilijke situaties.	SAAMO	(Bloemen et al., 2023)
STEK	Rapport over de visie en de werkwijze van de STEK: een informele plek in de nabije omgeving waar mensen kunnen binnenlopen voor een babbel of om bij te leren. De bezoeker kan samen met een sociaal werker op zoek gaan naar oplossingen voor een betere sociale bescherming. Deze oplossingen worden ook voorgelegd aan dienstverlenende instanties en het beleid, waardoor STEK ook een politiserende rol krijgt.	SAAMO	https://www.saamo.be/wp-content/uploads/2021/11/SAM111_deSTEK_digipub-DEF_2021.pdf en (Bhutani et al., 2023)

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Hoe kunnen we van een woonzorgcentrum een buurt maken	Artikel op Sociaal.net waarin Mailte Mallentjer haar ervaringen met Community building in een woonzorgcentrum beschrijft.	Sociaal.net	(Mallentjer & Schraepen, 2023)
Inspirerende video: Burgers als experts	Video rond het kunst- en cultuurfestival in Tongeren, dat vorm werd gegeven door buurtbewoners, en ondersteund werd door lokale partners. Enkele betrokken actoren getuigen hierin over de kracht van burgers als experts.	Departement Zorg	www.zorgzamebuurten.be
Inspirerende video: Talent- en krachtgericht werken	Video met enkele goede voorbeelden over hoe je als zorgzame buurt kan inspelen op de talenten en krachten die aanwezig zijn in de buurt. Twee experts beschrijven het theoretische belang van krachtgericht werken waarna twee zorgzame buurten laten zien hoe zij dit in de praktijk toegepast hebben.	Departement Zorg	www.zorgzamebuurten.be

Lees verder

- C. Het bereiken van buurtbewoners
- D. Ontmoeting tussen buurtbewoners
- I. De medewerker in de buurt
- J. Burenhulp
- K. Vrijwilligers

C. Het bereiken van buurtbewoners

Wat het onderzoek ons leert

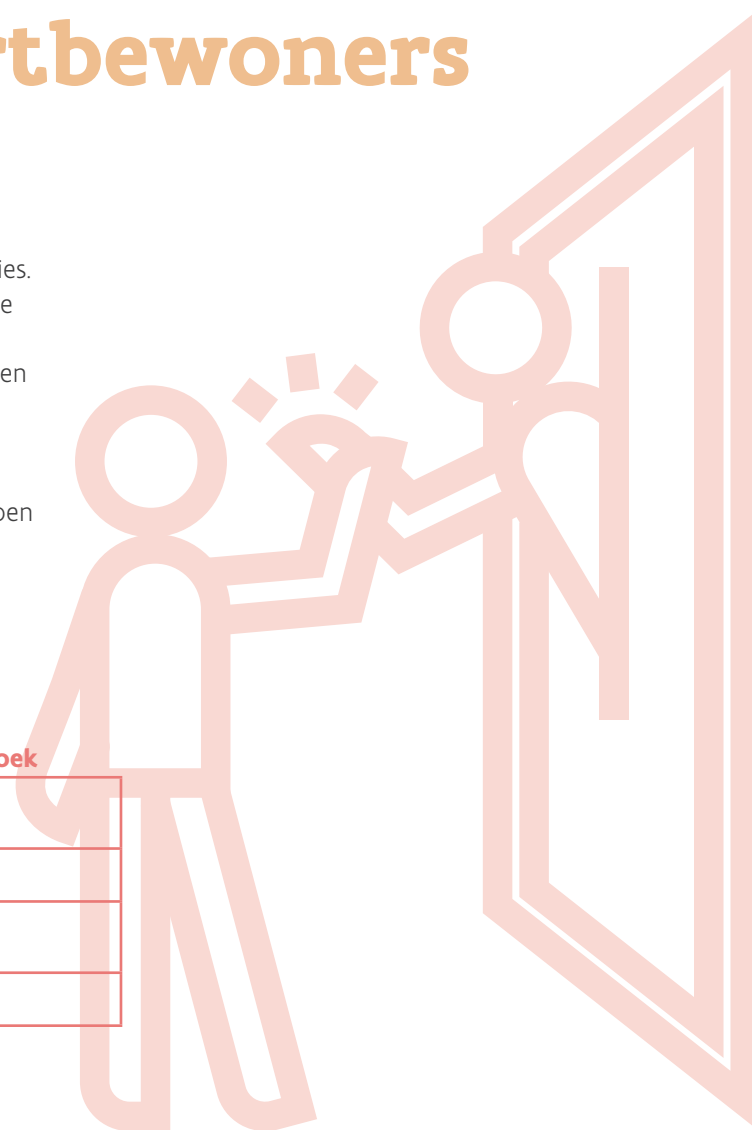
Het werken aan een zorgzame buurt kan je helpen bij het bereiken van buurtbewoners met een zorg- of ondersteuningsnood die nog niet bereikt werden door professionals of andere organisaties. Het houdt immers vaak een outreachende en meer inclusieve aanpak in (zie ook thematische fiche 'Vanuit de buurt werken'). Ga dus zeker even na welke groepen jullie al bereiken en wat daarbij geholpen heeft. Deze inzichten kunnen heel waardevol zijn om eenzelfde groep in andere projecten te bereiken, of bijkomende groepen te bereiken.

Langs de andere kant kunnen de analyses en acties die je in het kader van je zorgzame buurt uitvoert ook aantonen dat je bepaalde groepen nog helemaal niet bereikt. Zo zijn er enkele groepen die de zorgzame buurten graag willen bereiken, maar vaak niet of minder goed bereiken.

Figuur 6 lijst deze op, met daarbij enkele mogelijke verklaringen zoals vermeld tijdens het onderzoek.

Figuur 6: Groepen die de zorgzame buurten minder of niet bereiken

Groep	Mogelijke verklaring(en) uit het onderzoek
Kinderen en jongeren	Activiteiten vinden vaak overdag plaats Formele overlegstructuren schrikken af
Anderstaligen	Nederlandstalige communicatie
Personen met een migratie-achtergrond	Negatieve ervaringen met officiële instanties Beperkte diversiteit onder vrijwilligers
...	

Mogelijk spelen er ook nog andere drempels, die onlosmakelijk verbonden zijn met de thema's uit de andere thematische fiches. Zo kunnen groepen wegblijven omdat de werking onvoldoende bottom-up werkt. Het bijleutelen van deze factoren kan dan ook een positieve impact hebben op een ruimer bereik van je werking. Het is daarom belangrijk om echt vanuit de leefwereld van de buurtbewoners te vertrekken

Het wegwerken van de drempels start bij het in kaart brengen van de mogelijke drempels. Pas nadien kan je acties ondernemen om ze op te lossen. Uit het onderzoek leren we dat de volgende aspecten mogelijk helpend kunnen zijn:

- Huisbezoeken/ doelgericht personen gaan aanspreken
- Gratis activiteiten, eten en drinken
- Acties of activiteiten rond dat wat de actoren uit de buurt gemeenschappelijk hebben. Gedeelde ervaringen of waarden die mensen binden (bijvoorbeeld spelende kinderen, rouw...)
- Personen aanspreken die de info over de werking kunnen verspreiden binnen hun eigen uitgebreide netwerk of de vereniging waarin ze actief zijn
- Meertalige laagdrempelige communicatie
- Activiteiten op verschillende tijdstippen doorheen de week organiseren

Laat deze uitdagingen je echter niet tegenhouden om te blijven inzetten op zo inclusief mogelijk werken. Hoewel de keuze voor de “weg van de minste weerstand” op korte termijn nuttig kan zijn om het initiatief op gang te brengen, is het essentieel dat de focus op termijn terugkeert naar de doelgroepen met de grootste behoefte. Houd je initiële doelen en doelgroepen dan ook steeds in het achterhoofd.

Tot slot, houd ook voor ogen dat niet iedereen op deze manier kan of wil bereikt worden. Naast de werking van zorgzame buurten blijven andere initiatieven en werkingen, met mogelijk een andere aanpak, nodig.

“

[projectmedewerker, lokaal bestuur Beringen]:

“[vertelde dat de deelgemeente Sledderlo uit twee delen bestaat: in Oud-Sledderlo wonen voornamelijk oudere, autochtone personen, terwijl Nieuw-Sledderlo een jonge, allochtone bevolking heeft.]

De mensen leven daar op verschillende eilanden. [...]

Omdat Pasen in de Ramadan viel, hebben we een mooie mix van Pasen en de Ramadan gemaakt en een Paas-Iftar georganiseerd. De Turkse schepen (die in Sledderlo woont) heeft uitgelegd wat de Iftar en de Ramadan bij de moslims zijn. De diaken vertelde wat vasten bij christenen is. De collega's van het LDC hadden paaseieren verstoppt. Ook het eten was een combinatie tussen de Turkse en de Vlaamse keuken. Dat gaf een leuke dynamiek: jong en oud samen, op zoek naar paaseieren.

We hebben specifiek gekozen om dat in Oud-Sledderlo te doen, omdat daar meer oudere autochtonen wonen, die Iftar en de Ramadan niet kenden. Door het daar te doen, was het succesvol. Er was veel mengeling tussen oud en jong, allochtoon en autochtoon. Het was een goed concept. Collega-gemeentes willen het volgend jaar ook organiseren.[...]

Ik wist dat het een succes zou zijn, want: (1) Eten dat werkt altijd. Dat is iets gedeeld. Iedereen heeft eten nodig. (2) Ik heb een goede link met de Turkse gemeenschap, dus ik wist dat ik veel mensen kon bereiken. (3) De partners van het wijkteam zorgden voor de andere [groepen].”

Hoe inzetten op het bereiken van buurtbewoners?

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Methodieken			
Algemeen			
Kennisclip "Moeilijker bereikbare doelgroepen bereiken en betrekken"	Kennisclip over manieren om moeilijker bereikbare doelgroepen te bereiken en bewust te worden van mogelijke drempels.	Departement Zorg	www.zorgzamebuurten.be
Kennisclip "Outreachend werken"	Kennisclip over de meerwaarde en aanpak van outreachend werken.	Departement Zorg	www.zorgzamebuurten.be
Filmpjesreeks Outreachend werken	Reeks van 6 video's rond outreachend werken, met ieder een eigen thema: definitie, visie, maatschappelijke kwetsbaarheid, outreach-cirkel, quality of life en de participatieve basishouding.	SAM vzw	(SAM vzw, 2020b, 2020a)
Vorming 'Outreachend werken'	Hand-outs vorming van SAM vzw in het kader van de workshops voor de zorgzame buurten.	SAM vzw	(SAM vzw, n.d.)
Praktijkkader "Versterken van mensen in maatschappelijk kwetsbare posities"	<p>Praktijkkader over de concrete invulling van het ondersteunen en versterken van mensen in maatschappelijk kwetsbare posities. De auteurs gaan hiervoor in op drie vragen:</p> <p>"Wat hebben we ermee voor ogen?", "Op welke vlakken willen we mensen versterken?" en "Hoe kunnen we mensen versterken?"</p> <p>Met deze drie kapstokken biedt het praktijkkader buurt- en opbouwwerkers en werkbegeleiders een houvast bij het vormgeven van en het reflecteren op de eigen praktijk.</p>	SAAMO	(SAM, 2019)

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Jongeren en kinderen			
Tools Kind & Samenleving	Tips en tools om met kinderen in gesprek te gaan over hun buurt.	Kind & Samenleving	(Kind & Samenleving, 2023)
Referentiekader Buurtgerichte netwerken voor kinderen en gezinnen	Lijst met concrete praktijken die vandaag al gehanteerd worden en volgens de 10 pionier buurtgerichte netwerken kunnen bijdragen aan het succes van een buurtgericht netwerk. (vanaf p. 21)	Agentschap Opgroeien	(Referentiekader Buurtgericht Netwerken Voor Kinderen En Gezinnen, n.d.)
Toolkit 'Inclusieve jongerenparticipatie'	Handvaten om met jongeren en organisaties in gesprek te gaan over inclusie, diversiteit, gelijkwaardigheid en participatie. Zowel voor mensen die met jongeren werken als zelforganisaties van jongeren die meer willen doen rond inclusie en participatie.	Stichting Alexander	https://st-alexander.nl/publicaties/ (Stichting Alexander, n.d.)
Inspiratiegids 'Co-creatie-Kinderen gezond in hun buurt'	Deze gids is speciaal voor iedereen die met kinderen en jongeren aan de slag wil om in co-creatie samen te werken aan een gezonde leefstijl. Beleidsmakers van stadsdelen en gemeenten, onderzoekers, jongerenwerkers, docenten...	Stichting Alexander	https://st-alexander.nl/publicaties/ (Stichting Alexander, n.d.)
Ouderen			
D-scope	Beschrijving van het zes-stappenmodel om kwetsbare thuiswonende ouderen te detecteren en te begeleiden naar gepaste zorg en ondersteuning.	VUB	https://gerontijdschrift.nl/artikelen/detectie-van-kwetsbaarheid-de-d-scope-methodiek/ (Duppen et al., 2019)
Toolkit 'Wensen en behoeften van ouderen: wat vinden ouderen belangrijk en hoe kom je daar achter?'	Toolkit met methodieken om de behoeften van ouderen in kaart te brengen.	Movisie	(Hofman et al., 2022)
Bereiken en betrekken van ouderen, hoe doe je dat?	Samenvatting van een getuigenis van een oudere dame over hoe je ouderen het beste bereikt.	Movisie	(Movisie, 2020)

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Verborgen spelers			
Enchanté	Model om handelaars uit de buurt te betrekken.	Enchanté vzw	(Enchanté vzw, 2023)
Cahier 'De verborgen spelers in een zorgzame buurt'	Publicatie over hoe je bedrijven, scholen, publieke en culturele instellingen, winkeliers en horeca, mensen die er werken ... betreft bij je zorgzame buurt.	Kenniscentrum WWZ	(Degraeve et al., 2022)
Personen met een psychische kwetsbaarheid			
Kwartiermaken	Methodebeschrijving van het concept Kwartiermaken.	Movisie	Kwartiermaken Movisie (Movisie, 2011)
Wat is kwartiermaken?	Video waarin Pieter Dierinck vertelt over kwartiermaken.	PsychoseNet	https://www.youtube.com/watch?v=IfIJYCh60H8 en (Psychosenet, 2018)
Diversiteit			
Informatiebrochures brugfiguren	Informatiebrochures voor de inzet van brugfiguren voor mensen met een migratie-achtergrond.	Demos vzw	(Demos vzw, 2015)
Diversiteit	Reeks video's over diversiteit en inclusie. Aangehaalde thema's: 'Diversiteit en inclusie: wat en waarom?', '(onbewuste) vooroordelen en stereotypen', 'Meervoudige identiteiten' en 'Kruispuntdenken'.	Kenniscentrum WWZ	(Kenniscentrum WWZ, 2022b)
Vorming 'Diversiteit en kruispuntdenken'	Hand-outs van de vorming 'Diversiteit en kruispuntdenken' in het kader van de workshops voor de zorgzame buurten.	Kenniscentrum WWZ	(Kenniscentrum WWZ, 2022a)
Discriminatie in de wijk tegengaan	Documentatie over een Nederlands onderzoek dat in kaart bracht wat er in de wijken speelt rond discriminatie. Mét 8 tips om discriminatie in de wijk tegen te gaan.	Movisie	(Broekroelofs et al., 2023)
Atlas	Antwerpse organisatie die onder meer ondersteuning biedt aan organisaties bij het omgaan met etnisch-culturele diversiteit en het voeren van een taalbeleid voor anderstaligen.	Atlas	https://www.atlas-antwerpen.be/nl/over-atlas/wat-doet-atlas (Atlas, 2024)

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Mensen in armoede			
Luisteren is goud	Tips om mensen in armoede te betrekken.	Demos	(Beke & Ketelslegers, n.d.)
Mensen in rouw			
Hulpmiddelen	Verzameling van bestaande en geteste nationale en internationale tools die je kunnen helpen bij het ontwikkelen, implementeren en evalueren van Compassionate Communities.	COCO	https://coco.research.vub.be/nl/hulpmiddelen (COCO, n.d.-b)
Ziekte en rouw verdienen aandacht in zorgzame buurten	Artikel over het belang van aandacht voor ziekte, afscheid en rouw binnen zorgzame buurten.	Compassionate Communities center of expertise (COCO)	(Dury & De Donder, 2022)
Gespreksgids doodsgelletterdheid	Gids met toelichting rond het concept van doodsgelletterdheid en voorbeeldvragen om er over in gesprek te gaan.	COCO	(COCO, n.d.)
Anderstaligen			
Leessimpel app	App die ingewikkelde teksten/brieven omzet naar eenvoudige taal.	Lees Sempel app	https://www.leessimpel.nl/ (Lees Sempel App, 2024)
Twintig tips voor een heldere taal en heldere teksten	Tips voor heldere teksten.	Vlaamse Overheid	(Vlaamse overheid, 2017)

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Voorbeelden			
De STEK	Rapport over de visie en de werkwijze van de STEK: een informele plek in de nabije omgeving waar mensen kunnen binnenlopen voor een babbel of om bij te leren. De bezoeker kan samen met een sociaal werker op zoek gaan naar oplossingen voor een betere sociale bescherming. Deze oplossingen worden ook voorgelegd aan dienstverlenende instanties en het beleid, waardoor STEK een politiserende rol krijgt.	SAAMO	https://www.saamo.be/wp-content/uploads/2021/11/SAM111_deSTEK_digipub-DEF_2021.pdf en (Bhutani et al., 2023)
Draaiboek 'Een mobiel lokaal dienstencentrum opstarten'	Aan de hand van de ervaringen van Samenlevingsopbouw (nu "SAAMO") en de betrokken OCMW's in Deerlijk en Wingene, werd een draaiboek opgesteld dat je begeleidt bij de ontwikkeling van een mobiel lokaal dienstencentrum: het gebruik van bestaande gebouwen (vb. school) in wijken en dorpen voor de functies van een lokaal dienstencentrum. Het draaiboek schetst hoe je met zo'n mobiel lokaal dienstencentrum start, wat je ervoor nodig hebt, en hoe je de functies van een dienstencentrum fijnmazig tot bij de bevolking brengt zonder één vaste locatie.	KennisWest	Draaiboek: Een mobiel lokaal dienstencentrum opstarten - KennisWest En (KennisWest, 2016)
Belrondes	Leidraad: Telefonisch noden detecteren bij en een luisterend oor bieden aan ouderen.	SAAMO	https://www.saamo.be/wp-content/uploads/2022/04/2022_SALI001_e-pub_zorgzame-buurten.pdf en (Bloemen et al., 2022)
Bezoekersteam voor ouderen	Vrijwilligers voeren huisbezoeken uit bij ouderen, met een drieledig doel: (a) signalen oppikken en registreren, (b) het aanbod bekendmaken en (c) sociaal contact.	SAAMO	https://www.saamo.be/wp-content/uploads/2022/04/DE_BT_WERKWIJZE_detecteren-met-een-bezoekersteam-voor-ouderen.pdf en (Bloemen et al., 2022)
Kortrijks sociaal huis kantelt uit	Voorbeeld van outreachend werken door de sociale dienstverlening, in lokale wijkcentra.	VVSG	https://www.vvsg.be/kennisitem/vvsg/in-lokaal-mei-2023-sociaal-kortrijks-sociaal-huis-kantelt-uit?utm_source=VVSG%20Nieuwsbrief&utm_campaign=b29de7036b-EMAIL_CAMPAIGN_2023_05_04_10_25&utm_medium=email&utm_term=0_b29de7036b-%5BEMAIL_ID%5D en (Van Moerkerke, 2023)
Inspirerende video: diversiteit	Video met praktische en theoretische voorbeelden van hoe je als zorgzame buurt om kan gaan met de diversiteit in de wijk.	Vlaamse overheid	(Vlaamse overheid, 2024a)

Lees verder

- B. Vanuit de buurt werken
- D. Ontmoeting tussen buurtbewoners
- I. De medewerker in de buurt
- N. Communiceren over je zorgzame buurt

Zorgzame
Buurten

D. Ontmoeting tussen buurtbewoners

Wat het onderzoek ons leert

Binnen de zorgzame buurt werkingen zijn heel wat acties gericht op ontmoeting tussen buurtbewoners. Dit gebeurt in twee stappen: (1) mensen samenbrengen en (2) tot verbinding komen.

(Groepen van) buurtbewoners samenbrengen die mekaar anders niet zouden vinden, kan op verschillende manieren. In heel wat gevallen worden er soep- of koffiemomenten georganiseerd waarop iedereen uit de buurt welkom is. Maar je kan ook op zoek gaan naar die factoren die de verschillende groepen uit de buurt gemeenschappelijk hebben (vb. spelende kinderen), en deze als ingangspoort gebruiken.

Door je partners goed uit te kiezen, kan je extra inzetten op ontmoeting. Zo participeren verschillende voorzieningen voor personen met een handicap in de zorgzame buurt werkingen. Hun "gasten" voeren bepaalde acties mee uit. Zij baten de buurtwinkel uit of staan achter de bar. Op deze manier worden zij vanuit hun sterktes benaderd, en komt de buurt meer met deze doelgroep in contact. Het hoeft echter niet altijd iets nieuws te zijn. Je kan ook aansluiten op reeds bestaande activiteiten.

Als medewerker heb je hier dus vooral een faciliterende rol. Jij brengt de buurtbewoners fysiek samen op eenzelfde plek. Hiervoor heb je een ontmoetingsplaats of ontmoetingsmoment nodig. Niet alle actoren hebben deze zelf ter beschikking. Bij de uitrol van de zorgzame buurt werking moet je dus mogelijks op zoek naar ontmoetings-"infrastructuur".

Maar het stopt niet bij het fysiek samenbrengen van buurtbewoners. Wanneer zij niet met mekaar in interactie gaan, is er geen sprake van ontmoeting. Verbinding faciliteren is dan ook van groot belang.

Daarnaast brengt groepen samenbrengen ook enkele aandachtspunten met zich mee. Zo bestaat de kans dat de ontmoeting moeizaam verloopt, of zelfs tot conflict leidt. Dit vraagt om specifieke competenties rond conflictbeheersing en herstelgesprekken. Tot slot moet je als medewerker (en buurtbewoner zelf) er aandachtig op zijn dat de verbindingen die tussen buurtbewoners ontstaan niet vastroesten. Het risico bestaat erin dat bepaalde personen een groepje vormen, dat op termijn geen nieuwe deelnemers toelaat.

Figuur 7: Burenbox Zorgdorp Wakken

Hallo,
ik ben jouw buur!

Mijn naam:

Mijn verjaardag:

Dit zijn mijn huisgenoten:

Naam

Verjaardag

Naam

Verjaardag

Naam

Verjaardag

Naam

Verjaardag

Naam

Verjaardag

Naam

Verjaardag

Naam

Verjaardag

Naam

Verjaardag

MIJN HUIS :
BESCHRIJVING: (VB. HUIS MET GROENE DEUR, APPARTEMENT OP 3DE VERDIEPING...)

.....

.....

OPTIONEEL :

☎

☺

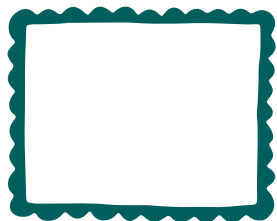

FOTO OF TEKENING VAN MEZELF

 MIJN LIEVELINGSBOEK/FILM/MUZIEK/...:
.....

DIT WIL IK DOIT NOG DOEN:
.....

 DIT KAN IK ELKE DAG ETEN:
.....

IN MIJN BUURT KAN IK	Hulp bieden	Hulp gebruiken
Kleine boodschappen doen		
Vuilnis buiten zetten		
Planten water geven		
Kleine tuinwerkjes		
Hond uitlaten		
Documenten invullen		
Huiswerk van de kinderen		
Buurtfeest organiseren		
Chauffeur spelen		
Babysitten		
Samen leuke dingen doen		
Andere		

Lees meer

<https://onshartkloptvoor.u.be/voorziening/samen-zorgdorp-wakken/>

Hoe inzetten op ontmoeting tussen buurtbewoners?

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Algemene methodieken			
Resokit	Toolkit om aan de slag te gaan met formele en informele netwerken. Ontwikkeld vanuit de Brusselse context, maar ruimer toepasbaar.	Odisee Hogeschool	(Verhaegen et al., 2021)
Buurtbudget	Participatieve methodiek om aan sociale cohesie in de buurt te werken.	Thomas More & Avansa Kempen	https://politeia.be/nl/publicaties/219663-buurtbudget en (Heylen et al., 2020)
Dag buur	Brochure rond laagdrempelige ontmoetingsactiviteiten, om gemakkelijk, snel en voor iedereen buurtactiviteiten te organiseren.	SAAMO	https://www.saamo.be/wp-content/uploads/2022/04/SN_BR_Brochure_Dag-buur.pdf (OCMW Hamont-Achel et al., n.d.)
Duurzaam werken aan zorgzame buurten	Ondersteuningspakket dat je gidst door de verschillende stappen die komen kijken bij het uitwerken van een zorgzame buurt werking. De modules "De rol van de professional" en "Eigenaarschap van de buurt" halen verschillende methodieken aan om in te zetten op ontmoeting tussen buurtbewoners.	Thomas More	https://thomasmore.be/nl/expertisecentrum-zorg-en-welzijn/mobilab-and-care/expertise/zorgzame-samenleving-vonk3
Specifieke methodieken			
Bezoekersteam voor ouderen	Vrijwilligers voeren huisbezoeken uit bij ouderen, met een driedig doel: (a) signalen oppikken en registreren, (b) het aanbod bekendmaken en (c) sociaal contact.	SAAMO	(Bloemen et al., 2022)
De STEK	Rapport over de visie en de werkwijze van de STEK: een informele plek in de nabije omgeving waar mensen kunnen binnenlopen voor een babbel of om bij te leren. De bezoeker kan samen met een sociaal werker op zoek gaan naar oplossingen voor een betere sociale bescherming. Deze oplossingen worden ook voorgelegd aan dienstverlenende instanties en het beleid, waardoor STEK ook een politiserende rol krijgt.	SAAMO	https://www.saamo.be/wp-content/uploads/2021/11/SAM111_deSTEK_digipub-DEF_2021.pdf en (Bhutani et al., 2023)
Buurtrestaurant	Handboek dat handvaten meegeeft voor het opstarten van een dorpsrestaurant, waarbij aan verschillende noden tegelijkertijd tegemoet gekomen wordt: betaalbaar gezond eten, ontmoeting, detectie van hulpvragen, armoede opsporen, het (terug) opbouwen van het gemeenschapsleven en onderlinge hulp aanmoedigen.	SAAMO	(Franssens & Gevaert, 2014)

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Buddywerking	De buddywerking koppelt een vrijwilliger aan een persoon met een psychische kwetsbaarheid. Vriendschappelijke ontmoeting en ontspanning staan hierbij centraal.	Buddywerking Vlaanderen	https://www.buddywerking.be/onze-aanpak/ en (Buddywerking Vlaanderen, 2023)
Lokaal Dienstencentrum	Taakomschrijving en erkenningsvoorwaarden voor lokale dienstencentra.	Departement Zorg	https://zorg-en-gezondheid.be/per-domein/thuiszorg/lokale-dienstencentra (Departement Zorg, 2024b)
Draaiboek 'Een mobiel lokaal dienstencentrum opstarten'	Aan de hand van de ervaringen van Samenlevingsopbouw en de betrokken OCMW's in Deerlijk en Wingene, werd een draaiboek opgesteld dat je begeleid bij de ontwikkeling van een mobiel lokaal dienstencentrum: het gebruik van bestaande gebouwen (vb. school) in wijken en dorpen voor de functies van een lokaal dienstencentrum. Het draaiboek schetst hoe je met zo'n mobiel lokaal dienstencentrum start, wat je ervoor nodig hebt, en hoe je de functies van een dienstencentrum fijnmazig tot bij de bevolking brengt zonder één vaste locatie.	KennisWest	Draaiboek: Een mobiel lokaal dienstencentrum opstarten - KennisWest (KennisWest, 2016)
Kwartiermaken	Methodebeschrijving van het concept Kwartiermaken.	Movisie	Kwartiermaken (Movisie, 2011)
Wat is kwartiermaken?	Video waarin Pieter Dierinck vertelt over kwartiermaken.	PsychoseNet	https://www.youtube.com/watch?v=IfIJYCh6OH8 en (Psychosenet, 2018)
Co-creatie 'Dag van de buren'	Voorbeeld van ontmoetingsmoment dat tezamen met/door de buurt georganiseerd werd in het kader van de 'Dag van de buren'. Dit voorbeeld zet zowel in op ontmoeting tussen buren, participatie door buurtbewoners en het stimuleren van het kleine helpen. Het bevat daarnaast tips en handvaten om zelf een gelijkaardige actie op poten te zetten.	SAAMO	(Bloemen et al., 2023)
Een buurtactiviteit organiseren: leidraad	Leidraad bestaande uit vijf stappen die je helpen bij de voorbereiding van een inclusieve buurtactiviteit die bijdraagt aan een samenhangende gemeenschap. Per stap (Visie, praktisch, drempels, communicatie en evaluatie) krijgt de lezer enkele vragen om bij stil te staan. Daarnaast biedt het tips over hoe je een positieve sfeer kunt creëren, wat de werkzame elementen zijn van een positieve basishouding en hoe je moet omgaan met moeilijke situaties.	SAAMO	(Bloemen et al., 2023)
Inspirerende video: Eenzaamheid	Video over de rol die een zorgzame buurt kan spelen in het tegengaan van eenzaamheid.	Vlaamse overheid	www.zorgzamebuurten.be

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Omgaan met conflict			
Voer een herstelgesprek	Webpagina van Icoba rond het voeren van een herstelgesprek na een incident of conflict binnen een groep of team dat samen een traject aflegt.	Icoba	(Icoba, 2024b)
Voer een bemiddelingsgesprek na conflict of agressie	Webpagina van Icoba met een stappenplan voor een bemiddelingsgesprek na een conflict of een geval van agressie. Het stappenplan begeleidt de lezer om de communicatie weer op gang te brengen en tot een overeenkomst te komen over hoe de schade hersteld wordt.	Icoba	(Icoba, 2024a)

Lees verder

- B. Vanuit de buurt werken
- C. Het bereiken van buurtbewoners
- E. Ontmoeting tussen professionals
- I. De medewerker in de buurt
- J. Burenhulp

E. Ontmoeting tussen professionals

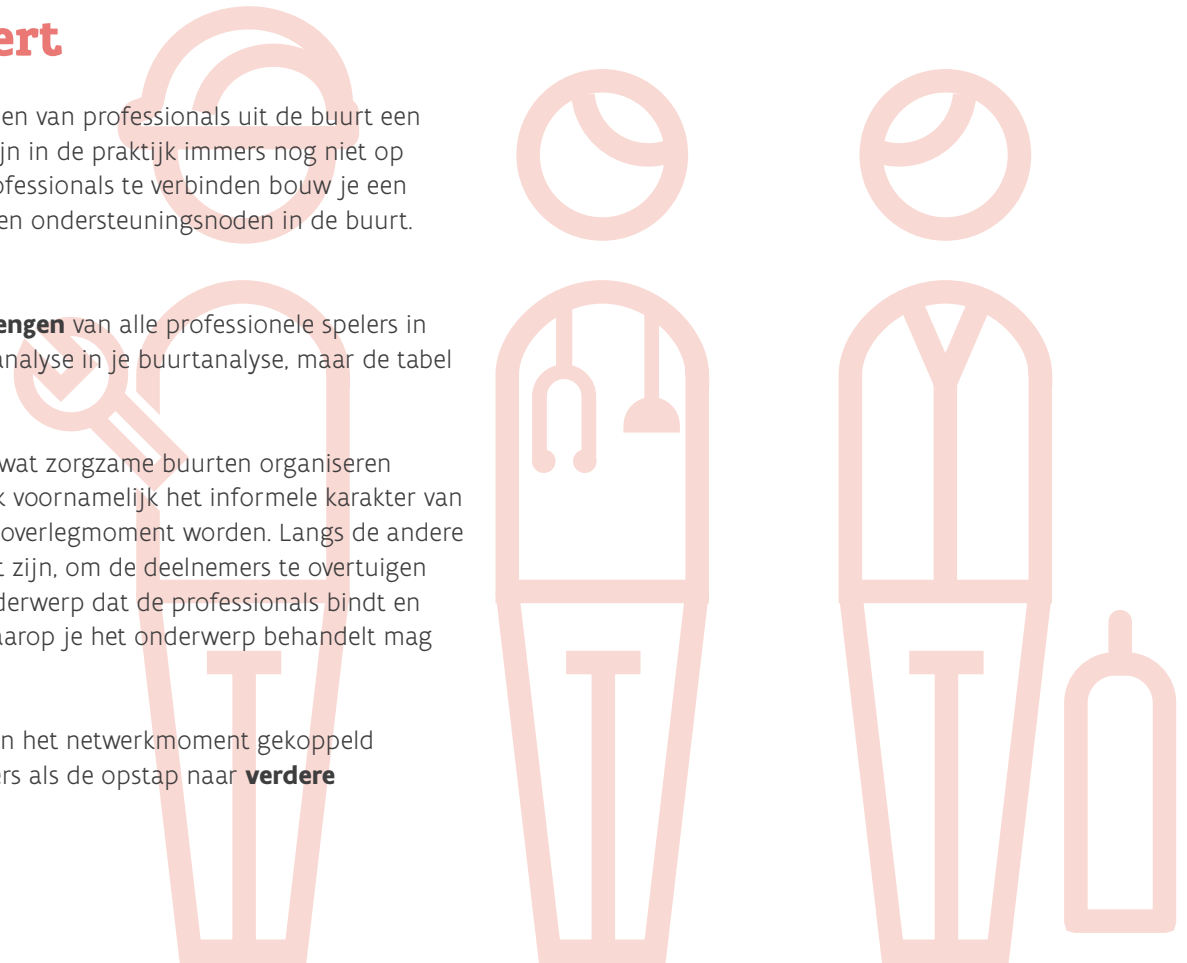
Wat het onderzoek ons leert

Naast het verbinden van buurtbewoners, is ook het verbinden van professionals uit de buurt een belangrijk aspect van zorgzame buurten. Vele werkingen zijn in de praktijk immers nog niet op elkaar afgestemd en werken parallel naast elkaar. Door professionals te verbinden bouw je een netwerk uit dat beter, en samen, kan inspelen op de zorg- en ondersteuningsnoden in de buurt. Zo bouw je een gemeenschappelijk verhaal uit.

Het werken rond de professionals start bij het **in kaart brengen** van alle professionele spelers in de buurt. Hiervoor kan je terugrijpen naar de omgevingsanalyse in je buurtanalyse, maar de tabel hieronder lijst de belangrijkste tools ook nog even op.

In een tweede fase **breng** je de professionals **samen**. Heel wat zorgzame buurten organiseren netwerkmomenten of -lunches. Bij deze evenementen bleek voornamelijk het informele karakter van belang te zijn. Het netwerkmoment mag niet het zoveelste overlegmoment worden. Langs de andere kant moet het moment wel voldoende concreet en relevant zijn, om de deelnemers te overtuigen van de meerwaarde. Je gaat dus best op zoek naar een onderwerp dat de professionals bindt en overtuigt om aan te sluiten. De methodiek of de manier waarop je het onderwerp behandelt mag dan weer niet te stijf aanvoelen.

Afhankelijk van je doelstellingen kan er nog een vervolg aan het netwerkmoment gekoppeld worden. Heel wat zorgzame buurten zien netwerking immers als de opstap naar **verdere samenwerking**, wat we in fiche G. verder bespreken.

Hoe inzetten op ontmoeting tussen professionals?

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Resokit	Methodieken en tools om te connecteren met de buurt (onder meer een handleiding over hoe de stakeholders uit je buurt in kaart te brengen).	Odisee Hogeschool	(Verhaegen et al., 2021)
Leertraject 'Buurtgericht empowerend werken'	Een begeleidingstraject met een online module en twee workshops waarin zorg- en welzijnsprofessionals die actief zijn in dezelfde buurt (1) elkaar leren kennen, (2) samen buurtgericht en empowerend leren kijken en (3) samenwerkingsmogelijkheden verkennen.	UCLL	https://research-expertise.ucll.be/nl/dienstverlening/items/buurtgericht-empowerend-werken en (UCLL, 2024)
Mogelijke partners	Mogelijke partnerorganisaties en initiatieven rond gezondheid die van belang kunnen zijn bij zorgzame buurten.	Departement Zorg	https://www.vlaanderen.be/departement-zorg/gezonde-omgeving-en-levensstijl en (Departement Zorg, 2024a)
Duurzaam werken aan zorgzame buurten	Stappenplan voor het uitbouwen van een zorgzame buurt werking. Bevat een module (Bovenlokale module) over het in kaart brengen van de stakeholders.	Thomas More	https://thomasmore.be/nl/expertisecentrum-zorg-en-welzijn/mobilab-and-care/expertise/zorgzame-samenleving-vonk3
Model stakeholderanalyse	Werkbundel om stakeholders in kaart te brengen.	Vlaams Instituut Gezond Leven	(Vlaams Instituut Gezond Leven vzw, 2020)
VVSG kennisnetwerk	Webpagina waarop alle achtergrond over regie bij lokale besturen verzameld werd. Het bevat onder meer korte filmpjes met uitleg over soorten netwerken en netwerkmanagement. Maar het biedt ook concrete instrumenten waarmee je zelf aan de slag kan: vb. een instrument om in kaart te brengen welke partners je wanneer in een netwerk betreft en een fiche om een regie-instrument te beoordelen.	VVSG	Regie en organisatienetwerken (vvsg.be) en (VVSG, 2024c)

Lees verder

- D. Ontmoeting tussen buurtbewoners of informele actoren
- F. Netwerking
- G. Samenwerken
- H. Regie over de zorgzame buurt werking
- I. De professional in het veld

F. Netwerking

Wat het onderzoek ons leert

Netwerking is een belangrijk onderdeel van je job als zorgzame buurt medewerker. Stakeholders samenbrengen is een eerste stap in het proces. Een volgende stap bestaat erin deze personen echt onderling te verbinden en een netwerk te bouwen. Je moet dan ook over de nodige competenties beschikken om contacten te leggen en te onderhouden en je moet daarnaast vlot en sociaal zijn.

Er zijn verschillende mogelijke redenen om in te zetten op netwerking: je bent beter op de hoogte van het aanbod van je partners, waardoor je goed kan doorverwijzen. Of je kan netwerken opbouwen die mekaar aanvullen.

Binnen de 133 projecten was de netwerking tot hiertoe vooral gericht op netwerkvorming onder professionals. Waar nog minder op ingezet werd, is het verbinden van buurtbewoners en andere informele actoren zoals verenigingen, vrijwilligers, buurt- en burgerinitiatieven in een netwerk met professionele organisaties. Mogelijk biedt dit kansen om in de toekomst nog sterker samen zorgzame buurten vorm te geven. Het is dan ook belangrijk om voldoende aandacht te hebben voor het samenbrengen van de twee sporen: de professionele en de informele actoren in de buurt.

Tot slot is netwerking iets waar je als medewerker voldoende tijd voor moet nemen en krijgen.

“

[medewerker, lokaal bestuur]:

“Samenwerken met andere diensten en verenigingen die elk hun eigen netwerk hebben. Het is natuurlijk in het begin een beetje werken om op één lijn te komen. Het is maar door met mekaar te babbelen dat je weet wat iedereen doet. Eenmaal dat uitgeklaard is, vind ik het heel waardevol om samen te werken. Omdat elk een eigen netwerk heeft dat elkaar aanvult.”

“

[medewerker, lokaal bestuur]:

Maar dan is het belangrijk om tijd te krijgen om te gaan babbelen. Dat lijkt: “Aah, ga je nu weeral gaan koffieklets doen?!” terwijl dat eigenlijk heel belangrijk is. Dat je mensen gaat leren kennen, vertrouwen opbouwt... En ja, van bovenuit zien ze vooral dat je koffie gaat drinken.”

Aan de slag rond netwerking

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Resokit	Aan de slag met formele en informele netwerken.	Odisee	(Verhaegen et al., 2021)
Podcast: Over organisatienetwerken en lokale besturen met Filip De Rynck	Tweedelige podcast over organisatienetwerken en de rol van het lokaal bestuur hierin.	VVSG	Podcast: Over organisatienetwerken en lokale besturen met Filip De Rynck (vsvg.be) (VVSG, 2024b)
VVSG kennisnetwerk	Webpagina waarop alle achtergrond over regie bij lokale besturen verzameld werd. Het bevat onder meer korte filmpjes met uitleg over soorten netwerken en netwerkmanagement. Maar het biedt ook concrete instrumenten waarmee je zelf aan de slag kan: vb. een instrument om in kaart te brengen welke partners je wanneer in een netwerk betreft en een fiche om een regie-instrument te beoordelen.	VVSG	Regie en organisatienetwerken (vsvg.be) (VVSG, 2024c)
Zorgnetwerk	Draaiboek rond zorgnetwerken. Een zorgnetwerk is een lokaal initiatief dat een aanvullend dienstenaanbod brengt bij mensen in een kwetsbare positie. Dat gebeurt via nauwe samenwerking tussen de netwerkcoördinator, vrijwilligers en lokale actoren. De netwerkcoördinator stuurt de werking en bouwt bruggen tussen de verschillende partijen. Het draaiboek bevat een praktische handleiding voor coördinatoren van zorgnetwerken, met hoofdstukken over de meerwaarde en invulling van zorgnetwerken, de stappen in de uitbouw van een zorgnetwerk, de signaalfunctie van zorgnetwerken, vrijwilligers in het zorgnetwerk en zorgnetwerken i.k.v. armoedebestrijding.	SAAMO	(Pareit, 2015)
Wat zijn lokale netwerken?	Lessons learned uit het lokaal netwerk vrijetijdsparticipatie. De tekst gaat over wat lokale netwerken kunnen zijn, de rol van de netwerkregisseur en de ondersteuning door Demos.	Demos	https://demos.be/vrije-tijd-in-de-netwerkgemeente/wat-zijn-lokale-netwerken en (Demos vzw, n.d.-b)

Lees verder

- B. Vanuit de buurt werken
- E. Ontmoeting tussen professionals
- G. Samenwerken
- H. Regie over de zorgzame buurt werking
- I. De professional in het veld

G. Samenwerken

Wat het onderzoek ons leert

Een goede samenwerking is een belangrijke succesfactor voor een goede zorgzame buurt werking. Het uitbouwen van een werking is namelijk niet iets wat je alleen kan doen. Het is quasi onmogelijk om in je eentje alle doelstellingen te behalen en alle acties zelf uit te rollen. Werken aan zorgzame buurten gaat dan ook over een procesmatige manier van samenwerken, in, met en voor de buurt. Daarom moet je de handen in mekaar slaan, zowel met andere professionals als de buurt(bewoners).

Bij de opstart van de werking is het niet altijd simpel om mogelijke partners warm te maken om mee in te stappen in het project en de meerwaarde van de samenwerking te laten inzien. We stellen echter vast dat van zodra de acties lopen en een bepaalde mate van succes hebben, steeds meer organisaties willen aansluiten. Het komt er dus op neer om **de start zelf, of met een beperkt groepje van reeds overtuigde partners, te maken**. Denk hierbij ook verder dan enkel de voor de hand liggende zorg- en welzijnsorganisaties, maar leg je oor ook eens te luisteren bij organisaties uit andere sectoren (vb. ruimtelijke ordening, vrije tijd). Zo bouw je samen een brede werking uit.

Sta ook stil bij de **manier van samenwerken**. Er bestaan verschillende niveaus van samenwerken. Binnen de huidige zorgzame buurten vertaalt samenwerken zich vooral in het uitwisselen van informatie over buurtbewoners en het op mekaar afstemmen van de activiteiten. Verken echter ook de mogelijkheden om effectief iets samen te organiseren. Mogelijks biedt dit een meerwaarde voor jullie werking.

Fysieke nabijheid kan hierin helpend zijn. Heel wat zorgzame buurt medewerkers trachten (enkele dagen per week) op dezelfde locatie als de projectpartners te werken. Daarnaast houden professionals zitdagen op de ontmoetingsplaats of delen verschillende organisaties (op bepaalde dagen) eenzelfde bureau. Dit geeft zowel voordelen voor de organisaties onderling als voor de buurtbewoners. De linken tussen de organisaties zijn immers korter, waardoor ze mekaar sneller vinden en de informatiedoorstroom verbetert. Daarnaast verhoogt de toegankelijkheid van de verschillende organisaties ten opzichte van de buurtbewoners.

Ondanks de grote meerwaarde van samenwerking, kan het zijn dat bepaalde professionals of organisaties niet aansluiten als partner in de zorgzame buurten werking. **Tijdsgebrek** is hier vaak de boosdoener. De professionals moeten immers, net als iedereen, keuzes maken om hun agenda behapbaar te houden.

Vergeet daarnaast de buurtbewoners niet. Mogelijks zitten hier veel onbenutte talenten en krachten (zie ook fiche K rond vrijwilligers). Buurtbewoners en vrijwilligers betrekken in je werking vraagt om coachende vaardigheden. Het is een evenwicht zoeken tussen faciliteren en zelf uitvoeren en goed kunnen inschatten wat door de buurt opgenomen kan worden en wat niet. Niet alle vragen zijn immers geschikt om door de buurt opgenomen te worden. Zware hulp- en ondersteuningsnoden vragen om professionele hulp. Het is hierbij ook belangrijk om vrijwillige inzet vanuit de buurt niet als iets instrumenteel te beschouwen, als extra partner in de uitvoering van bepaalde taken, maar om echt vanuit de buurtbewoners te werken. Hoe kan je buurtbewoners in hun kracht zetten en een rol laten opnemen die bijdraagt aan hun welbevinden?

Hoe inzetten op samenwerking?

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Samenwerkingsstructuren			
Bouwen aan een organisatie-structuur	Overzicht van materialen die je kunnen helpen om afspraken te maken over de coördinatie en taakverdeling. (voor lokale besturen, interne diensten en lokale partners)	SAAMO	(Bloemen et al., 2022)
Pronet-Quickscan	Methodiek om zelf de sterktes en zwaktes van de samenwerking binnen je zorgzame buurt in te schatten.	Artevelde-hogeschool	(Pronet-Quickscan Pronet, n.d.)
Vorming 'Samenwerken'	Hand-outs van de vorming 'Samenwerken' in het kader van de workshops voor de zorgzame buurten.	Artevelde-hogeschool	
Inspiratiekader 'Meer en beter samenwerken rond zorg en welzijn'	Studie van de UCLL rond manieren om beter samen te werken rond zorg en welzijn, gericht op personen die de processen rond vernieuwende samenwerking begeleiden. Op basis van hun onderzoek beschrijven ze aandachtspunten in drie domeinen (persoonlijk maken, samen maken en politiek maken) en stellen ze actiemogelijkheden voor.	UCLL	(Pless & Buntinx, 2022)
Interprofessioneel samenwerken in buurten doe je zo	Publicatie rond de aanpak van interprofessioneel samenwerken.	Karel de Grote Hogeschool	Samenwerken in Wijken Doe Je Zo KdG Hogeschool, n.d.)
Tips voor samenwerken in zorgzame buurten	Tips en acties voor samenwerken in zorgzame buurten. Ze ontstonden uit interviews met SAAMO-medewerkers actief in zorgzame buurten. De eerste interview richtte zich op samenwerken met lokale besturen. De tweede op samenwerken met lokale partners. De tips en acties zijn echter breed toepasbaar, en de twee reeksen overlappen deels.	UCLL (i.s.m. SAAMO Limburg)	https://www.saamo.be/wp-content/uploads/2022/04/PA_G_Doegids-samenwerken-rond-zorg-en-welzijn-1.pdf en (Pless & Buntinx, n.d.)
Arrow-rootsmodel	Een overzicht van de domeinen en processen die gemanaged moeten worden om samenwerking tussen organisaties succesvol te laten verlopen.	Artevelde-hogeschool	Het Arrow-Roots-model: 10 domeinen Pronet (arteveldehogeschool.be) en (Pronet, n.d.)
Tips voor samenwerken met externe partners	Tips over hoe je stapsgewijs en op een doordachte wijze kan toewerken naar een effectieve co-creatie in de buurt. Met aandacht voor de rol van de regisseur.	SAAMO	(Bloemen et al., 2023)

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Inhoudelijke samenwerking			
Zorgnetwerk	Draaiboek rond zorgnetwerken. Een zorgnetwerk is een lokaal initiatief dat een aanvullend dienstenaanbod brengt bij mensen in een kwetsbare positie. Dat gebeurt via nauwe samenwerking tussen de netwerkcoördinator, vrijwilligers en lokale actoren. De netwerkcoördinator stuurt de werking en bouwt bruggen tussen de verschillende partijen. Het draaiboek bevat een praktische handleiding voor coördinatoren van zorgnetwerken, met hoofdstukken over de meerwaarde en invulling van zorgnetwerken, de stappen in de uitbouw van een zorgnetwerk, de signaalfunctie van zorgnetwerken, vrijwilligers in het zorgnetwerk en zorgnetwerken i.k.v. armoedebestrijding.	SAAMO	(Pareit, 2015)
Lokaal samenwerken in zorgzame buurten	Eindrapport van het onderzoek rond de 35 projecten die lokaal gingen samenwerken in zorgzame buurten.	Koning Boudewijn-stichting	(De Donder et al., 2021)
Doegids: Samenwerken rond zorg en welzijn	E-publicatie die inspiratie biedt over hoe om te gaan met de belangrijkste structurele drempels bij de samenwerking rond zorg en welzijn.	UCLL	(Pless & Buntinx, 2022)
Samenwerken rond zorgzame buurten: aandachtspunten, leidraden en tools	Omschrijving van enkele mogelijke aandachtspunten bij het ontwikkelen van samenwerkingen in en rond zorgzame buurten. Het biedt daarnaast leidraden om met deze aandachtspunten aan de slag te gaan.	UCLL	(Pless, 2023)
Referentiekader Buurtgerichte netwerken voor kinderen en gezinnen	Lijst met concrete praktijken die vandaag al gehanteerd worden en volgens de 10 pionier buurtgerichte netwerken kunnen bijdragen aan het succes van een buurtgericht netwerk. (vanaf p. 21)	Agentschap Opgroeien	(Referentiekader Buurtgericht Netwerken Voor Kinderen En Gezinnen, n.d.)
Praktische randvoorwaarden voor samenwerking			
Handleiding Ruimte delen	Handleiding van De Ambrassade met mogelijkheden, tips en goede voorbeelden om het delen van ruimtes/infrastructuur mogelijk te maken en met de bijhorende uitdagingen en problemen om te gaan.	De Ambrassade	(De Ambrassade, 2024)
Word een multifunctionele school: tips en tricks	Samenvatting van het onderzoek van Agion rond het ter beschikking stellen van schoolinfrastructuur. Met concrete aanbevelingen, tips en tricks, en goede voorbeelden.	Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs	(Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs, n.d.)
Multifunctionaliteit van scholen	Overzicht van webpagina's en documenten rond (het bouwen of opstarten van) multifunctionele (school)infrastructuur.	Agentschap voor de Infrastructuur in het Onderwijs	(Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs, 2023)

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Voorbeelden			
Doorverwijs-kaartjes	Kaartjes die zorgprofessionals kunnen gebruiken om signalen die ze opvangen door te verwijzen naar een vast aanspreekpunt (binnen de gemeente). De tool bevat informatie over het opzet, de evaluatie, het materiaal en vorming.	SAAMO	(Bloemen et al., 2022)
Mogelijke partners	Mogelijke partnerorganisaties en initiatieven rond gezondheid die van belang kunnen zijn bij zorgzame buurten.	Departement Zorg	https://www.vlaanderen.be/departement-zorg/gezonde-omgeving-en-levensstijl en (Departement Zorg, 2024a)

Lees verder

- A. Visievorming
- B. Vanuit de buurt werken
- E. Ontmoeting tussen professionals
- F. Netwerking
- H. Regie over de zorgzame buurt werking
- I. De medewerker in de buurt

Figuur 8: Benodigde competenties binnen een zorgzame buurt

ESSENTIE: procesaansturing

**Grondige
buurtanalyse
kunnen
uitvoeren**

**Opbouwen en
onderhouden
van netwerken**

**Mensen
stimuleren**

**Delegeren en
faciliteren
eerder dan zelf
uitvoeren**

**Conflict-
hantering**

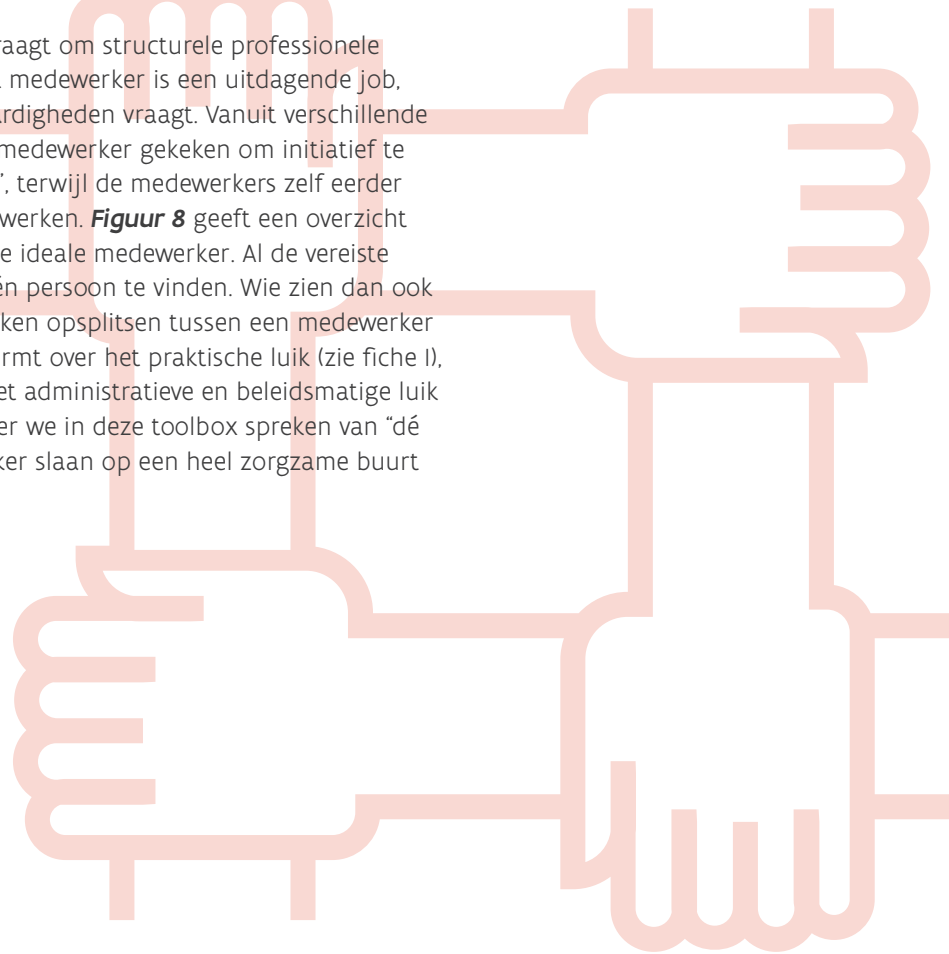
**Stakeholder-
management**

H. Regie over de zorgzame buurt werking

Wat het onderzoek ons leert

Werken aan zorgzame buurten vraagt om structurele professionele inzet. De job van zorgzame buurt medewerker is een uitdagende job, die heel wat competenties en vaardigheden vraagt. Vanuit verschillende actoren wordt er steeds naar de medewerker gekeken om initiatief te nemen en het project te “trekken”, terwijl de medewerkers zelf eerder bottom-up en faciliterend willen werken. **Figuur 8** geeft een overzicht van het competentieprofiel van de ideale medewerker. Al de vereiste vaardigheden zijn niet altijd in één persoon te vinden. Wie zien dan ook verschillende werkingen die de taken opsplitsen tussen een medewerker die de buurt intrekt en zich ontfermt over het praktische luik (zie fiche I), terwijl een andere coördinator het administratieve en beleidsmatige luik voor zijn rekening neemt. Wanneer we in deze toolbox spreken van “de medewerker” kan dat dus ook zeker slaan op een heel zorgzame buurt team.

We onderscheiden binnen de zorgzame buurt medewerkers dus twee verschillende profielen: zij die de regie over de werking voeren (de regisseurs) en de medewerker(s) die in de buurt werkt (zie fiche I). Beide rollen zijn nodig en doen beroep op hun eigen set aan kenmerken en competenties.

De regie over de zorgzame buurt

Het concept van regie voeren vormt binnen de zorgzame buurten een cruciaal element. Het behelst het toekennen van een mandaat aan een centrale persoon, de trekker genaamd, die verantwoordelijk is voor het coördineren, faciliteren en samenbrengen van diverse actoren binnen de werking.

Het is belangrijk dat de trekkers dit mandaat van bij de start krijgen. Maak tijdens de opstart dan ook voldoende tijd vrij om hierover in gesprek te gaan en afspraken te maken. De personen die de regie in handen hebben, hoeven de werking echter niet volledige alleen te dragen, integendeel. Regie voeren houdt ook in dat je delegeert, samenwerkt en faciliteert.

Belangrijk is ook dat het succes van de werking niet staat of valt met één persoon. Idealiter vorm je een team. Maak daarbij voldoende tijd en ruimte voor uitwisseling en afstemming met andere collega's.

De personen in de regierol dienen een breed scala aan competenties te bezitten, met de nadruk op het behouden van overzicht. Dit omvat zowel projectmanagementvaardigheden als het kunnen samenwerken en connecties leggen met diverse actoren. De veelheid aan taken en betrokken partijen vereist een zorgvuldig afgewogen balans tussen structuur bieden en richting geven enerzijds en flexibiliteit en openheid behouden anderzijds.

Regie voeren betekent ook meer faciliteren en minder zelf uitvoeren. Dit impliceert een zekere regelluwte en flexibiliteit in plaats van strikte controle. Om effectief regie te voeren in een zorgzame buurt werking, zijn diverse competenties dus essentieel:

- Het leggen van verbindingen tussen informele en formele partners.
- Vertrouwd zijn met het middenveld en de aanwezige netwerken; het kunnen faciliteren en beschikken over relevante tools of de bereidheid om deze te leren.
- Sociale vaardigheden om relaties op te bouwen en te onderhouden.
- Uitstekende delegatievaardigheden om taken efficiënt te verdelen.

Aan de slag rond regie voeren

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Zorgnetwerk	Draaiboek rond zorgnetwerken. Een zorgnetwerk is een lokaal initiatief dat een aanvullend dienstenaanbod brengt bij mensen in een kwetsbare positie. Dat gebeurt via nauwe samenwerking tussen de netwerkcoördinator, vrijwilligers en lokale actoren. De netwerkcoördinator stuurt de werking en bouwt bruggen tussen de verschillende partijen. Het draaiboek bevat een praktische handleiding voor coördinatoren van zorgnetwerken, met hoofdstukken over de meerwaarde en invulling van zorgnetwerken, de stappen in de uitbouw van een zorgnetwerk, de signaalfunctie van zorgnetwerken, vrijwilligers in het zorgnetwerk en zorgnetwerken i.k.v. armoedebestrijding.	SAAMO	(Pareit, 2015)
Lokaal besturen in de genetwerkte samenleving	Boek dat lokale besturen een kader geeft om hun regierol door te lichten en vorm te geven. Het biedt daarnaast handvaten om organisatienetwerken succesvoller te maken.	VVSG	(Cousaert & Briels, 2021)
Sociaal beleid: Regie voeren voor sterk lokaal sociaal beleid	VVSG over de regierol van lokale overheden bij het lokaal sociaal beleid.	VVSG	Sociaal beleid: Regie voeren voor sterk lokaal sociaal beleid (vsg.be) en (Briels & Cousaert, 2020)
VVSG kennisnetwerk	Webpagina waarop alle achtergrond over regie bij lokale besturen verzameld werd. Het bevat korte filmpjes met uitleg over regie-instrumenten, soorten netwerken en netwerkmanagement. Maar het biedt ook concrete instrumenten waarmee je zelf aan de slag kan: vb. een instrument om in kaart te brengen welke partners je wanneer in een netwerk betreft en een fiche om een regie-instrument te beoordelen.	VVSG	Regie en organisatienetwerken (vsg.be) en (VVSG, 2024c)
Mandaat en terugkoppeling	Webpagina waarin men omschrijft hoe je het mandaat kan nemen en kan terugkoppelen. Men verwijst daarnaast door naar andere verwante thema's rond netwerken.	VVSG	https://www.vsg.be/kennisitem/vsg/mandaat-en-terugkoppeling en (VVSG, 2024a)
Tips voor samenwerken met externe partners	Tips over hoe je stapsgewijs en op een doordachte wijze kan toewerken naar een effectieve co-creatie in de buurt. Met aandacht voor de rol van de regisseur.	SAAMO	(Bloemen et al., 2023)

Lees verder

- I. De professional in het veld
- L. Documenteren van je zorgzame buurt
- M. Ondersteunen van de zorgzame buurt

I. De medewerker in de buurt

Wat het onderzoek ons leert

Naast medewerker(s) die de regierol (zie fiche H) opnemen, is er binnen de zorgzame buurt nood aan medewerkers die in en met de buurt aan de slag gaan. Denk maar aan de buurtcoaches, opbouwwerkers, projectmedewerkers,... (Wij noemen deze persoon in wat volgt de "zorgzame buurt medewerker").

Zij zetten zich in voor de verbinding met de buurt. Vanuit die positie pikken ze noden en kansen op waar in de toekomst op ingezet kan worden. Maar zij faciliteren ook en versterken de buurtbewoners zodat ze zelf actie(s) kunnen ondernemen.

Werken aan een zorgzame buurt is werken in de buurt, maar ook binnen je eigen organisatie. Dit alles vraagt tijd. Als organisatie moet je je medewerker dan ook **voldoende vrijstellen** voor de zorgzame buurt werking. Daarnaast moet dit personeel ook ondersteund worden. De medewerker heeft immers nood aan een klankbord. Dit kan op verschillende manieren: je medewerkers in team laten werken aan de zorgzame buurt - dit kan zowel intern als extern over verschillende organisaties heen - of voldoende opvolging voorzien vanuit de leidinggevende of via een externe coach. Anders loop je het risico dat de zorgzame buurt medewerker uitvalt.

Daarbij aansluitend moet je er aandachtig op zijn dat de werking **niet volledig opgebouwd is rond één persoon**, waardoor de hele werking stilvalt wanneer de medewerker vertrekt.

Aan de slag als medewerker in de buurt

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Algemene tools			
Competentieprofiel buurtwerker	Competentieprofiel van een buurtwerker, bestaande uit een beschrijving van de benodigde kennis en inzichten, professionele vaardigheden en professionele houding.	SAAMO	https://www.saamo.be/wp-content/uploads/2021/11/Competentieprofiel-buurtwerker-3.pdf en (SAAMO Vlaams-Brabant, 2021)
Duurzaam werken aan zorgzame buurten	Ondersteuningspakket rond de uitbouw van een zorgzame buurt werking, met modules rond de rol van de professional en het eigenaarschap van de buurt.	Thomas More	https://thomasmore.be/nl/expertisecentrum-zorg-en-welzijn/mobilab-and-care/expertise/zorgzame-samenleving-vonk3
Specifieke methodieken			
GRROW-model	Manier van coachen waarbij de gecoachte zélf in vijf stappen tot oplossingen komt: Goal, Reality, Resources, Options en Will.	Jef Clement	(Clement, 2013; Elkens, 2018)

Lees verder

- B. Vanuit de buurt werken
- C. Moeilijk bereikbare groepen
- D. Ontmoeting tussen buurtbewoners of informele actoren
- E. Ontmoeting tussen professionals
- F. Netwerken
- G. Samenwerken
- H. Regie over de zorgzame buurt werking
- L. Documenteren van je zorgzame buurt
- N. Communiceren over je zorgzame buurt

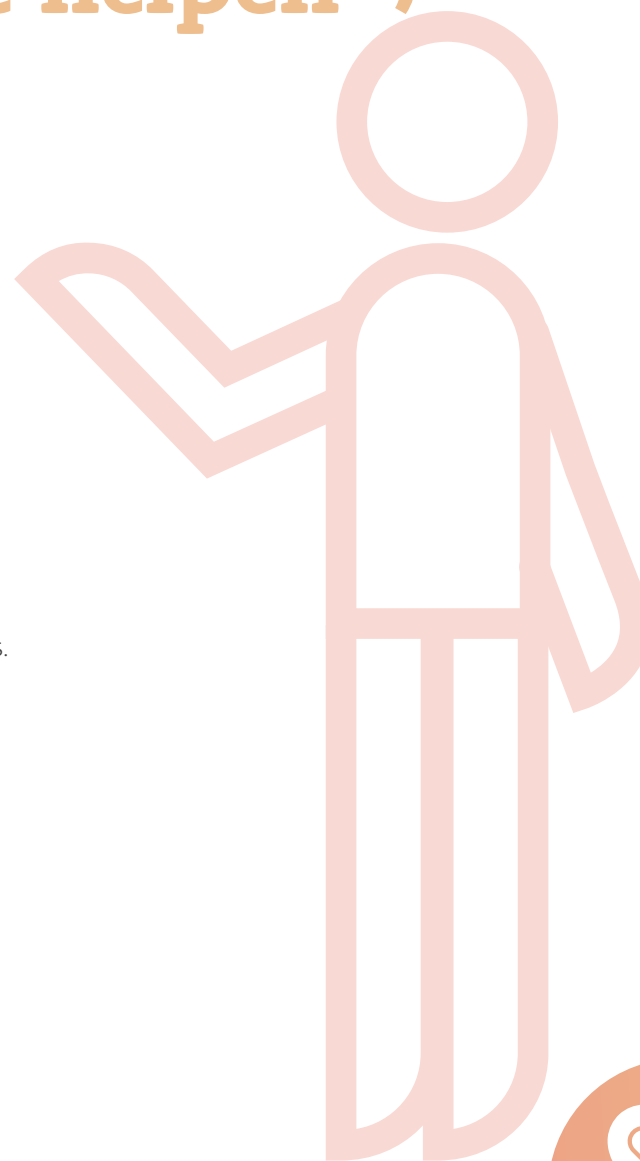
J. Burenhulp (het “kleine helpen”)

Wat het onderzoek ons leert

Heel wat werkingen trachten de onderlinge (buren)hulp in hun buurt te versterken. Dit kan heel organisch groeien, maar ook heel gestuurd verlopen. Afhankelijk van de positie op de as organisch-gestuurd, verschilt de rol die de medewerkers spelen. In bepaalde buurten geven de buurtbewoners zelf aan waar zij ondersteuning in kunnen gebruiken en komt de hulp spontaan tot bij de hulpvrager. Deze wederzijdse steun kan je faciliteren en stimuleren door laagdrempelige ontmoeting op te zetten. Dit is zeker belangrijk voor meer kwetsbare buurtbewoners voor wie het vaak moeilijker is spontaan een hulpvraag te stellen. Hierbij blijft het weliswaar belangrijk het spontane en vrijblijvende karakter van wederzijdse steun te bewaken. Het mag niet iets zijn wat moet. Zet dus vooral in op ontmoeting. Vanuit elkaar kennen, kan vertrouwen groeien en van daaruit kan onderlinge wederzijdse steun versterkt worden.

Je kan er ook voor kiezen om de hulpvragen te centraliseren (op een online platform). Front-office verloopt het registreren van de zorgvraag en het aanbieden van hulp via de burgers zelf. Achter de schermen vraagt dit echter heel wat aansturing.

Tot slot kan je de zorg- en ondersteuningsnoden zelf oppikken in contacten met de buurtbewoners. Via één-op-één gesprekken worden zorg- en ondersteuningsnoden gedetecteerd. Verschillende buurten werken daarnaast met doorverwijskaartjes. Dit heeft het aantal vragen dat tot bij de medewerker(s) raakt doen toenemen. Ook hier moet je als medewerker heel wat tijd vrijmaken om de verschillende vragen en helpers met mekaar te matchen.

Vergeet ook niet te kijken naar het sociaal kapitaal dat al aanwezig is in je buurt. Er gebeurt in de praktijk al heel wat. Burgers zetten zich vaak al in voor hun burens. Deze initiatieven kunnen versterkt worden. Je houdt hierbij echter best de volgende **aandachtspunten** in het achterhoofd:

- Formalisering vormt een drempel: In buurten waar burenhulp reeds ingang heeft gevonden, trachten heel wat zorgzame buurt werkingen de rollen van de geëngageerde buurtbewoners te honoreren door hen een titel, bijvoorbeeld van “buurtambassadeur”, toe te kennen. In de praktijk merken we echter dat deze formalisering van de burenhulp een drempel kan vormen. De formele titel brengt mogelijk in de beleving van buurtbewoners nieuwe verwachtingen met zich mee.
- Aanvulling, geen vervanging: beperkte middelen en tijd, gecombineerd met de krapte op de arbeidsmarkt zetten het personeelsbestand van de zorgvoorzieningen nog verder onder druk. Je moet er echter bedacht op zijn dat burenhulp geen vervanging wordt van professionele hulp.
- Burenhulp is een wederzijds gegeven. De hulpvrager kan ook hulp bieden, en omgekeerd. Vertrek dus zeker ook vanuit dat wat de buurtbewoner kan of wil bieden. Deze insteek draagt immers bij aan het gevoel ergens bij te horen en verhoogt de eigenwaarde van de persoon in kwestie.

Hierbij aansluitend botsen bepaalde werkingen op zware hulpvragen bij hun buurtbewoners. Niet iedere vraag uit de buurt kan opgenomen worden door de buurt. In bepaalde gevallen vraagt dit om professionele ondersteuning. Als medewerker kan je de burenhulpers ondersteunen bij het bewaken van hun grenzen en de zorgvragers doorverwijzen naar de meer geschikte instanties (voor verdere info over vrijwilligers aansturen, zie fiche K).

“

[medewerker welzijnsorganisatie]:

De hulpvragen die binnenkomen zijn soms mega heftig. Dus soms moeten we dat “Kleine helpen” wel wat bijsturen in onze super diverse buurt. [...] Kleine helpen werkt heel leuk om de haag te scheren in een middenklassegemeente. Maar in een stedelijke buurt zitten de problematieken soms zo diep en gaat dat over “Mijn huis staat vol schimmel en ik ben bang dat mijn kinderen ziek gaan worden.” En dan kan je niet afkomen met een hapje. Dat geeft echt een andere dynamiek aan de vragen die je krijgt, en de noden die naar boven komen.”

Hoe inzetten op burenhulp?

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Kenniscлип "Het kleine helpen"	Kenniscлип over het concept en de praktische uitwerking van "het kleine helpen".	Departement Zorg	www.zorgzamebuurten.be
Paraat in mijn straat	Burgerinitiatief dat solidariteit, zorg en aandacht voor burenen stimuleert. Het doel is om vanuit nabijheid zicht te krijgen op de noden en behoeften en vraag en aanbod te matchen.	Commonslab & Burgers aan zet	https://commonslab.be/toollibrary-for-commoners/2020/4/3/paraat-in-mijn-sstraat en (Commons Lab, 2024)
Buurtgezellen	Concrete materialen rond communicatie, registratie en intake van burenhulpers.	SAAMO	(Bloemen et al., 2022)
Het kleine helpen: competentieprofiel en draaiboek	Draaiboek om wederzijdse steun in een straat, wijk of stad te stimuleren. Met een omschrijving van het competentieprofiel van de praktijkwerker die dit proces kan aansturen.	Thomas More	het_kleine_helpen_-_competentieprofiel_en_draaiboek.pdf (vonk3.be) (Heylen & Lommelen, 2016)
Podcastafleveringen "Het kleine helpen"	Podcastafleveringen over het kleine helpen, met aandacht voor het concept, de plattelands- en grootstedelijke context,...	Kenniscentrum WWZ	https://thomasmore.be/nl/expertisecentrum-zorg-en-welzijn/mobilab-and-care/publicaties/het-kleine-helpen en (Thomas More, 2022)
Accolage	Brusselse organisatie die lokale burenhulpnetwerken opricht en zorgt voor een kader om onderlinge hulp en verbondenheid te blijven stimuleren en begeleiden.	Accolage	(Accolage, 2022)
Co-creatie 'Dag van de burenen'	Voorbeeld van ontmoetingsmoment dat tezamen met/door de buurt georganiseerd werd in het kader van de 'Dag van de burenen'. Dit voorbeeld zet zowel in op ontmoeting tussen burenen, participatie door buurtbewoners en het stimuleren van het kleine helpen. Het bevat daarnaast tips en handvaten om zelf een gelijkaardige actie op poten te zetten.	SAAMO	(Bloemen et al., 2023)
Doorverwijs-kaartjes	Kaartjes die zorgprofessionals kunnen gebruiken om signalen die ze opvangen door te verwijzen naar een vast aanspreekpunt (binnen de gemeente). De tool bevat informatie over het opzet, de evaluatie, het materiaal en vorming.	SAAMO	(Bloemen et al., 2023)

Lees verder

- B. Vanuit de buurt werken
- C. Moeilijker bereikbare groepen
- K. Vrijwilligers

K. Vrijwilligers

Wat het onderzoek ons leert

Als zorgzame buurt medewerker geef je je werking met een heel netwerk vorm. Naast dat netwerk van professionele actoren, maken ook vrijwilligers een belangrijk deel uit van je zorgzame buurt werking. Zij kunnen samen met jou de werking mee dragen en vormgeven. Vrijwilligers komen ook vaak uit de buurt zelf en brengen dus kennis en inzichten mee. De rol van vrijwilliger opnemen kan bovendien ook erg betekenisvol zijn voor de persoon zelf. Je kan iets betekenen, een rol opnemen, je vervult een sociaal gewaardeerde rol...

In heel wat buurten bestaat er al een groep geëngageerde vrijwilligers. Ga dus zeker even na of er in jouw buurt al een vrijwilligerswerking is opgestart. Leg je oor daarvoor eens te luisteren bij de participatie-ambtenaar (voor een gemeentelijke vrijwilligerswerking) of je lokale verenigingen.

Indien je verder bouwt op een bestaande poule van vrijwilligers, moet je een aantal zaken doorspreken:

- Wordt er eenzelfde engagement gevraagd van de zorgzame buurt-vrijwilligers als van de vrijwilligers bij andere gemeentelijke/stedelijke projecten?
- Moeten de vrijwilligers hiervoor vergoed en verzekerd worden
- Moet de vrijwilliger bepaalde kennis bezitten? Zo ja, de welke? (vb. omgaan met gevoelige informatie (GDPR en beroepsgeheim))
- ...

We kunnen hier geen sluitend antwoord op geven, maar enkel aanraden om de discussie aan te gaan en een duidelijk vrijwilligersbeleid uit te werken.

Het kan echter ook zijn dat er nog geen actieve vrijwilligerswerking bestaat en je van nul af aan moet starten. Daarbij is het niet altijd makkelijk om de buurt warm te maken en het engagement aan te wakkeren.

Een vrijwilligerswerking draait niet op zichzelf, maar moet uitgebouwd, aangestuurd en ondersteund worden. Dit vraagt om specifieke kennis en vaardigheden. Zo moet je inschatten wat je door de vrijwilligers kan laten uitvoeren en wat niet. We zien dat de meeste werkingen pas na een tijdje beroep doen op vrijwilligers, maar eigenlijk zouden zij al van bij de buurtanalyse mee ingezet kunnen worden. Op die manier ben je al participatief aan het samenwerken en je werking samen aan het vormgeven.

Daarbij aansluitend moet je er mee op toezien dat de vrijwilligers hun grenzen bewaken, en voldoende doorverwijzen. Dit doet een beroep op je coachende vaardigheden en vraagt om een doordacht vrijwilligersbeleid.

Wanneer de vrijwilligerswerking goed draait, kan het idee ontstaan dat de vrijwilligers zichzelf kunnen aansturen. Je kan de verantwoordelijkheid echter niet altijd volledig bij de buurt zelf leggen. Niet alle buurten kunnen dit (volledig) dragen. Er zal dus in de meeste gevallen een professional betrokken moeten blijven.

Hierbij aansluitend kan de professional er op toezien dat de vrijwilligerswerking inclusief blijft werken. De groep mag zich niet terugplooiën en zich afschermen van nieuwe leden. Ze moet open blijven staan voor buurtbewoners met een andere kijk, noden of een kwetsbaarder profiel. Dit maakt dat de vrijwilligerswerking geen routinematig iets wordt, maar steeds oog blijft hebben voor de veranderende omgeving.

Wees je er van bewust dat het niet voor iedereen even evident is om de rol als vrijwilliger op te nemen. En dat het oké is om ervoor te kiezen om geen vrijwilligerswerk te doen. Anders loop je het risico dat het benadrukken van vrijwilligerswerk een soort van uitsluitingsmechanisme wordt.

“

[buurtwerker, vzw]:

“Het is een moeilijke afweging: [in een buurt heb je] vrijwilligers, vrijwilligers die eigenlijk werkkrachten zijn (wat eigenlijk niet de bedoeling is)... maar je moet ook burgers hebben die gewoon burger kunnen zijn. Er zijn burgers die zich schuldig voelen dat ze geen vrijwilligerswerk doen. Samenleven mogen we niet herleiden tot vrijwilligerswerk doen voor elkaar. Het is ook gewoon burgers onder elkaar, burens voor burens. [...] Er zijn een aantal valkuilen in. Veel mensen hebben het idee dat ze niks doen, maar eigenlijk doen ze heel veel. Maar dat zit dan niet in het kader van vrijwilligerswerk.”

Aan de slag rond vrijwilligers

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Kenniscлип "Vrijwilligers bereiken en betrekken"	Kenniscлип over het vinden van vrijwilligers in de buurt en de praktische aspecten die hierbij komen kijken.	Departement Zorg	www.zorgzamebuurten.be
Webinar "Vrijwillige inzet in zorgzame buurten"	Opname van de vorming over de rol van vrijwilligers in de zorgzame buurten. Georganiseerd in het kader van de workshops voor de zorgzame buurten.	UCLL	(Piot & Plovie, 2021)
Toolbox "Vrijwilligers werven"	Toolbox met materialen rond het werven van vrijwilligers.	Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk	https://www.vlaanderenvrijwilligt.be/artikels/toolbox-vrijwilligers-werven/en (Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk, 2019)
Tips voor lokale besturen	Webpagina van het Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk, specifiek voor lokale besturen die (willen) werken met vrijwilligers.	Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk	Tips voor lokale besturen - Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk (vlaanderenvrijwilligt.be) en (Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk, 2024)
Introfilmpjes De Budgetgidsen	Video's met handvaten voor vrijwilligers in een buddy-werking.	SAAMO	(SAAMO, n.d.)
Informatiebrochures	Informatiebrochures rond het inzetten van brugfiguren voor mensen met een migratie-achtergrond.	Demos vzw	(Demos vzw, 2015)
Materiaal rond vrijwilligers	Screencasts, vormingen,...	Socius	(Socius, 2024)
Steunpunt Vrijwilligerswerk Brussel	Website van het kenniscentrum WWZ met specifieke info rond de het opnemen van vrijwilligerswerk en het begeleiden van vrijwilligers.	Kenniscentrum WWZ	(Kenniscentrum WWZ, 2024)

Lees verder

- B. Vanuit de buurt werken
- C. Moeilijker bereikbare groepen
- J. Burenhulp

L. Documenteren van je zorgzame buurt

Wat het onderzoek ons leert

Documenteren rond je zorgzame buurt gaat er niet over OF je zaken registreert, maar vooral over WAT je registreert. We raden aan om doorheen het hele traject zaken te registreren en bij te houden. Dit bespaart je heel wat tijd wanneer je hierrond wil communiceren (zie ook fiche M.) of moet rapporteren naar je leidinggevende of partnerorganisaties.

Nog voor aanvang van je werking leg je best vast hoe de buurt eruit zag. Zo kan je nadien de impact van je werking duidelijk in kaart brengen aan de hand van een vergelijking van de huidige situatie met de beginsituatie. De buurtanalyse en de daaruit volgende veranderingstheorie (zie tools bij “bezint eer ge begint”) vormen hiervoor het ideale format. Maar ook tijdens de uitrol van je werking houd je de veranderingstheorie best bij de hand. De indicatoren die je hierin vermeld hebt, kunnen je wegwijs maken in de gegevens die je kan/moet documenteren en leiden je naar de nodige aanpassingen.

Heel wat werkingen vormen een pilootproject voor andere buurten in hun gemeente of stad. In deze gevallen is een goede registratie van een nog groter belang. Aangezien iedere werking vanuit een andere context vertrekt, en dus andere noden moet ledigen, is een loutere copy-paste echter niet mogelijk.

De inhoud van je documentatie stem je best af op datgene wat de partijen waaraan je moet rapporteren nodig hebben, en waarover je zelf in de toekomst wil gaan communiceren. In realiteit vragen de toezichthoudende instanties vaak om meetbare resultaten waardoor cijfers een onmisbaar onderdeel van je rapportering vormen. Maar ook het capteren van verhalen (in de vorm van tekst, foto's, video, tekeningen ...) kan een grote meerwaarde hebben. Deze brengen de invloed van de werking onder woorden.

“

[medewerker zorgzame buurt, woonzorgcentrum]:

[De vraag om te rapporteren] maakte het ineens heel serieus. In het begin wisten we niet goed van “hoe” en “wat”. We hebben gewoon maar wat gedaan waarvan we dachten dat het goed was. En dan zag je ineens dat daar wel gevolgen aan hingen. En dan zijn we daar wel meer over beginnen nadenken. [...] We linken dat nu veel meer, en we houden het beter bij. [...] Ook al hebben we daarvoor zelf niet veel gedaan, we slaan dat veel meer op: “Ooh, daar wordt iets gedaan en wij zitten daar mee tussen. We schrijven dat op”. Dus als ze dan aan u vragen “Wat heb je gedaan”, dan weet je eerst niet goed wat zeggen. [...] Maar uiteindelijk hebben we wel heel veel gedaan.”

Hoe inzetten op het documenteren van je zorgzame buurt?

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Duurzaam werken aan zorgzame buurten	Stappenplan om alle nodige informatie rond de buurtanalyse te documenteren en de impact van je werking na te gaan.	Thomas More	https://thomasmore.be/nl/expertisecentrum-zorg-en-welzijn/mobilab-and-care/expertise/zorgzame-samenleving-vonk3
Webinar "Impactgedreven werken met theory of change"	Tweedelig webinar over de Theory of change (veranderingstheorie). De eerste sessie maakt de kijkers bekend met de uitgangspunten, mogelijkheden en principes van een theory of change. Tijdens de tweede sessie doorlopen de sprekers de vijf typerende stappen aan de hand van een concreet voorbeeld. De sprekers verwijzen daarbij naar handige tools, inspiratiebronnen en deskundigen die je verder kunnen helpen om zelf met een theory of change aan de slag te gaan.	Socius	https://socius.be/impactgedreven-werken-met-theory-of-change/ (Zorgzame Buurten - Impactgericht Handelen - YouTube, n.d.)
Impactgericht werken	Hand-outs van de vorming "Impactgericht werken" in het kader van de workshops voor de zorgzame buurten.	HOWEST	<i>(Workshop Impactgericht Werken Naar ZZB, n.d.)</i>
Vorming "Een participatieve monitoring- en evaluatiemethode die veranderingen identificeert en analyseert"	Hand-outs van de vorming "Een participatieve monitoring- en evaluatiemethode die veranderingen identificeert en analyseert." In het kader van de workshops voor de zorgzame buurten.	Voices That Count	
Vorming Outcome Harvesting	Hand-outs van de workshop "Outcome harvesting" in het kader van de workshops voor de zorgzame buurten. Tijdens deze sessie worden handvaten aangereikt om de impact en de verwezenlijkingen van je werking op te pikken en tastbaar te maken.	KBS	
Leidraad Buurtgerichte netwerken voor kinderen en gezinnen	In deze leidraad tekenen we een traject uit waarmee je stapsgewijs en impactgericht aan het werk kunt gaan in je buurt. Je vindt voor elk onderdeel van het traject concrete, haalbare oefeningen om met je netwerk aan de slag te gaan, ook rond je veranderingstheorie, zelfevaluatie en evaluatievragen.	Opgroeien	buurtgerichte-netwerken-met-impact-leidraad-15072020_0.pdf (opgroeien.be) Buurtgerichte netwerken met impact Opgroeien

Lees verder

- A. Visievorming: deze geeft je een goed zicht van de gegevens waarrond je moet/kan documenteren
- N. Communiceren over je zorgzame buurt

M. Ondersteunen van de zorgzame buurt

Wat het onderzoek ons leert

Ondersteunen door niets te doen, binnen zorgzame buurten kan het. Je helpt de medewerker immers het meeste vooruit door hem/haar/hun **vrijheid, vertrouwen en mandaat te schenken**. Zo schiep de huidige projectoproep een heel ruim kader, waarbinnen de werkingen zelf heel wat bewegingsvrijheid hadden. Zij konden, afgestemd op de noden en vragen uit de buurt, zelf bepalen rond welke doelstellingen ze aan de slag wilden gaan. Deze vrijheid werd door de werkingen enorm geapprecieerd. Het neemt heel wat van de meest ervaren drempels weg, zoals logge bureaucratische beslissingsprocessen die veel tijd vragen, het gevoel van constant gecontroleerd te worden en steeds te moeten verantwoorden.

Daarnaast neem je best een eerder **faciliterende rol** op. De concrete invulling van dat faciliteren is afhankelijk van je positie binnen de zorgzame buurt werking: als organisatie die de regierol opneemt (zie fiche "Regie over de zorgzame buurt-werking") moet je openstaan

voor participatie en de noden en verwachtingen die hieruit naar boven komen. Een open blik is dus geen overbodige luxe. Daarnaast heeft de medewerker mogelijk nood aan een fysieke ontmoetingsplaats of materiaal en infrastructuur om een ontmoetingsmoment mogelijk te maken. Hier kan je zowel zelf in ondersteunen, als afspraken maken met het lokaal bestuur of partnerorganisaties. Tot slot dien je personeel vrij te maken. Dit gaat dan zowel over de medewerker die de werking uit gaat rollen, als andere diensten de ruimte geven om aan te sluiten op de overlegstructuren rond de zorgzame buurt. Ook intern moet je immers inzetten op het wegwerken van de schotten tussen de verschillende diensten en sectoren. Bij de buurtbevraging komen er namelijk vaak vragen of klachten naar boven die niet (helemaal) tot de scope van de zorgzame buurt werking behoren, maar wel het verdere verloop kunnen bemoeilijken (vb. in het kader van het opbouwen van vertrouwen in de buurt). De medewerker(s) die de werking gaat uitrollen, moet je niet enkel op papier, maar ook in realiteit voor een voldoende ruime tijd vrijstellen. Hij/zij/hun moet daarin ruimte krijgen om een netwerk uit te bouwen.

Uiteraard dient dit personeel ook ondersteund te worden. Één-op-één coaching en uitwisseling met andere zorgzame buurt werkingen (intervisie) bleken voor de medewerkers belangrijke aspecten van de huidige werking. Dit beperkt zich niet enkel tot inhoudelijke ondersteuning, maar er moet ook aandacht zijn voor het psychosociale luik (vb. geruistellen en motiveren). Je kan als organisatie zelf medewerkers uit verschillende zorgzame buurt werkingen samenbrengen, maar ook bovenlokale actoren kunnen intervisie organiseren. Voor deze bovenlokale actoren zijn ook andere taken weggelegd. Zij kunnen op bovenlokaal niveau noden en lacunes opvangen en signaleren.

“

[projectmedewerker OCMW]:

“Ik heb het mandaat niet gekregen om veel actief in de wijk te gaan zitten. Ik mag één week per maand naar de wijk, maar daarna moet ik coördineren van op mijn bureau. Ik heb meer tijd nodig in de wijk, en dat het bestempeld wordt als werk als ik op de koffie ga bij mensen.”

Hoe inzetten op ondersteuning?

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Ondersteuning van de medewerker			
Vragenwaaier coaching	Selectie van reflectievragen om tezamen met alle betrokken actoren na te denken over een aantal thema's, om zo tot een doordachte, betekenisvolle aanpak van de zorgzame buurt werking te komen. De vragen zijn gebaseerd op de ervaring van de 133 zorgzame buurten en vormen een vertaling van de vragen die de coaches die hun intensief begeleidden, op de cruciale momenten stelden.	Koning Boudewijn-stichting	https://kbs-frb.be/nl
Intervisie	Webpagina over het opzet, de organisatie en de voor- en nadelen van intervisie.	Nederlands Jeugdinstuut	(Nederlands Jeugdinstuut, 2024)
Toolkit 'De kracht van intervisie'	Toolkit met de belangrijkste aspecten van intervisie en de rol en de benodigde competenties van de begeleider van deze intervisie.	Hornman, Dilven & van Leeuwen	(Hornman et al., 2010)
Drie werkvormen voor een snelle intervisie	Blog van het Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed (FARO) met drie intervisie-werkvormen voor wanneer je maar 1 uur de tijd hebt. Met onderaan nog enkele praktische tips rond intervisie.	FARO	(van Leeuwen, 2019)
Duurzaam werken aan zorgzame buurten	Module uit het ondersteuningspakket dat zich toespitst op de rol van ondersteunende organisaties binnen de zorgzame buurt.	Thomas More	[link nog toevoegen als klaar is]
Minder mazen, meer net.	E-publicatie rond de ervaringen van de 4 pilootprojecten zorgzame buurten die van 2018 tot 2022 liepen. Met concrete methodieken en tips rond o.m. organisatienetwerken en beleidsontwikkeling.	SAAMO	(Bloemen et al., 2022)
Resokit	Ondersteuningspakket dat je organisatie handvaten biedt om vanuit de eigen buurt het potentieel van de formele en informele netwerken te verkennen en benutten.	Odisee	(Verhaegen et al., 2021)

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Ruimte voorzien			
Handleiding Ruimte delen	Handleiding van De Ambrassade met mogelijkheden, tips en goede voorbeelden om het delen van ruimtes/infrastructuur mogelijk te maken en met de bijhorende uitdagingen en problemen om te gaan.	De Ambrassade	(De Ambrassade, 2024)
Word een multifunctionele school: tips en tricks	Samenvatting van het onderzoek van Agion rond het ter beschikking stellen van schoolinfrastructuur. Met concrete aanbevelingen, tips en tricks, en goede voorbeelden.	Agentschap voor de Infrastructuur in het Onderwijs	(Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs, n.d.)
Multifunctionaliteit van scholen	Overzicht van webpagina's en documenten rond (het bouwen of opstarten van) multifunctionele (school)infrastructuur.	Agentschap voor de Infrastructuur in het Onderwijs	(Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs, n.d.)

Lees verder

- A. Visievorming
- H. Regie over de zorgzame buurt werking
- I. De professional in het veld

N. Communiceren over je zorgzame buurt

Wat het onderzoek ons leert

“Communication is key”, ook binnen de zorgzame buurt werkingen is dit het geval. De communicatie vanuit je zorgzame buurt heeft een tweeledige doelstelling: (1) een breed draagvlak creëren voor je werking en (2) het bekendmaken van de activiteiten.

Doorheen de uitrol van de zorgzame buurt werking moet je als medewerker op verschillende momenten mensen overtuigen van de meerwaarde van je werking. Zo kan communicatie bij aanvang van de werking ondersteunen in het opbouwen van het vertrouwen vanuit de buurt en het aantrekken van (mogelijk) partners. Idealiter is het concept “zorgzame buurten” reeds bekend. In dat geval kan de werking onder het brede Vlaamse begrip opereren, wat extra slagkracht oplevert. In andere gevallen moet het begrip, of voornamelijk de achterliggende visie, nog ingang krijgen. Daar heb je de keuze uit twee opties: een communicatiecampagne opzetten om het begrip en de achterliggende visie te kaderen of - wat we in realiteit voornamelijk zagen - de werking onder andere, meer gekende begrippen plaatsen, zoals de buurtwerking of buurtgerichte zorg.

Enmaal de werking op gang is, is het vooral belangrijk om de successen te delen. Dit maakt de impact van de werking zichtbaar, wat de verduurzaming op lange termijn ten goede komt. Dit toont aan dat communicatie geen doel op zich is, maar eerder faciliterend gebruikt wordt om andere doelstellingen te behalen.

Naast het communiceren van de meerwaarde van je werking, wordt de communicatie ingezet voor de bekendmaking van de activiteiten. Hier wil men zoveel mogelijk potentiële deelnemers aantrekken. Wanneer je merkt dat je bepaalde groepen moeilijker of niet bereikt, moet je kritisch durven kijken naar je communicatiemateriaal en de reflex maken: “Zijn we voor iedereen toegankelijk?”. Met enkele simpele ingrepen kan je een groot verschil maken. Houd hierbij in het achterhoofd dat wat voor de ene doelgroep werkt, niet per se voor de andere werkt. Communiceer eenzelfde boodschap op verschillende manieren en kanalen.

Hoe inzetten op communicatie?

Tool	Omschrijving	Eigenaar	Referentie
Kennisclip "Communicatie"	Kennisclip met tips over hoe je je werking in 'the picture' kan zetten, en je communicatie kan aanpassen aan je doelgroep.	Departement Zorg	www.zorgzamebuurten.be
Buurtanalyse presenteren	Aandachtspunten bij het formuleren, communiceren en verspreiden van de buurtanalyse.	SAAMO	(Bloemen et al., 2022)
De visie en aanpak presenteren	Leidraad en voorbeeld van hoe je een helder verhaal kan brengen rond de uitbouw van de zorgzame buurten om interne diensten en lokale partners mee te krijgen.	SAAMO	(Bloemen et al., 2022)
Paraat in mijn straat	Voorbeeld van folder om aan het raam te hangen, en zo aan te geven of je hulp wilt bieden.	Commonslab	(Commons Lab, 2024)
Twintig tips voor een heldere taal en heldere teksten	Tips voor heldere teksten.	Vlaamse Overheid	(Vlaamse overheid, 2017)
Wordt een pro in veranderingsgericht communiceren	Publicatie en praktische gids voor wie verbindende verhalen wil vertellen.	SAAMO	(Samenlevingsopbouw RIMO Limburg & Samenlevingsopbouw West-Vlaanderen, n.d.)
Inspiratiegids "10-daagse van de geestelijke gezondheid"	Gids die je inspiratie biedt en verder helpt bij het organiseren van acties die mentale gezondheid op een positieve of ludieke manier belichten.	Vlaams Instituut Gezond Leven	(Vlaamse Logo's et al., 2020)

Lees verder

- L. Documenteren van je zorgzame buurt

Referenties

- Accolage. (2022).** Burenhulpnetwerk.
<https://www.accolage.be/>
- Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs. (n.d.).** Word een multifunctionele school: tips en tricks.
www.agion.be
- Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs. (2023).** Bijkomende informatie. Multifunctionaliteit.
<https://www.agion.be/bijkomende-informatie-1>
- Atlas. (2024).** Wat doet Atlas? <https://www.atlas-antwerpen.be/nl/over-atlas/wat-doet-atlas>
- Beke, L., & Ketelslegers, B. (n.d.).** Luisteren is goud: 8 tips om mensen in armoede te betrekken bij je lokaal netwerk | Demos. Retrieved December 12, 2023, from <https://demos.be/kenniscentrum/artikel/luisteren-is-goud-8-tips-om-mensen-in-armoede-te-betrekken-bij-je-lokaal>
- Bhutani, S., De Pauw, M., & Verreth, B. (2023).** De STEK. Sterke zet voor sociale bescherming. Een leidraad.
- Bloemen, R., Caymax, K., Vande Woestyne, L., & Derutter, R. (2022).** Minder mazen, meer net.
- Bloemen, R., Caymax, K., Vande Woestyne, L., & Derutter, R. (2023).** Minder mazen, meer net.
- Briels, G., & Cousaert, P. (2020).** Sociaal beleid: Regie voeren voor sterk lokaal sociaal beleid.
<https://www.vvsg.be/kennisitem/vvsg/sociaal-beleid-regie-voeren-voor-sterk-lokaal-sociaal-beleid>
- Broekroelofs, R., Cadat-Lampe, M., Keers, T., Vlug, J., & Felten, H. (2023).** Discriminatie in de wijk tegengaan.
https://www.movisie.nl/publicatie/discriminatie-wijk-tegengaan?utm_campaign=MovisieMail&utm_content=19012023&utm_source=Nieuwsbrief&utm_medium=email
- Buddywerking Vlaanderen. (2023).** Onze aanpak.
<https://www.buddywerking.be/onze-aanpak/>
- Clement, J. (2013).** Iedereen coach: praktijkboek voor alledag en overal (10th ed.). Lannoo Campus.
- COCO. (n.d.-a).** Gespreksgids.
<https://doi.org/10.1080/07481187.2021.1894268>
- COCO. (n.d.-b).** Hulpmiddelen. Retrieved December 12, 2023, from <https://coco.research.vub.be/nl/hulpmiddelen>
- Commons Lab. (2024).** Paraat in mijn straat.
<https://commonslab.be/toolibrary-for-commoners/2020/4/3/paraat-in-mijn-straat>
- Cousaert, P., & Briels, G. (2021).** Lokaal besturen in de genetwerkte samenleving. Politeia.
- Dashboard - toets visie | Departement Omgeving - Vlaamse. (n.d.).** Retrieved December 13, 2023, from <https://omgeving.vlaanderen.be/dashboard-toets-visie>
- De Ambrassade. (2024).** Handleiding Ruimte Delen.
<https://ambrassade.be/nl/handleiding-ruimte-delen>
- De Donder, L., Hoens, S., Stegen, H., Kint, O., & Smetcoren, A.-S. (2021).** Lokaal samenwerken in zorgzame buurten.
<https://www.calameo.com/read/00177429514c3d924e0fb?authid=nyNi44YIoNA3>
- De outreach cirkel - YouTube. (n.d.).** Retrieved December 12, 2023, from <https://www.youtube.com/watch?v=xPHZuvtE48I&list=PLRqcygdk45getXpxbbceMjhDDhzLGfQLo>
- De Wael, W. (2020a).** Inventarisatiesjabloon - (neven)effecten.
- De Wael, W. (2020b).** Model voor netwerkanalyse: voor een groter én sterker lokaal preventienetwerk .
- Definitie van outreachend werken - YouTube. (n.d.).** Retrieved December 12, 2023, from <https://www.youtube.com/watch?v=QxOZk7MovMg&list=PLRqcygdk45getXpxbbceMjhDDhzLGfQLo&index=8>
- Degraeve, L., Kint, O., & Boussart, K. (2022).** De verborgen spelers in een zorgzame buurt. Bouwen aan zorgzaamheid met buurtgebruikers. Cahier 20.

- Demos vzw. (n.d.-a).** 7 strategieën om participatief te werken. Retrieved December 12, 2023, from <https://demos.be/kenniscentrum/dossier/7-strategieen-om-participatief-te-werken>
- Demos vzw. (n.d.-b).** Wat zijn lokale netwerken? Retrieved February 13, 2024, from <https://demos.be/vrije-tijd-in-de-netwerkgemeente/wat-zijn-lokale-netwerken>
- Demos vzw. (2015).** Werken met brugfiguren. Kruispunt migratie-integratie stelt handige info ter beschikking. <https://demos.be/kenniscentrum/document/werken-met-brugfiguren-kruispunt-migratie-integratie-stelt-handige-info-ter>
- Demos vzw. (2016).** De LCD Toolkit. Het stappenplan voor een participatieve manier van werken. www.demos.be/lcd
- Departement Omgeving. (2017).** Ruimte voor gezondheid: praktische instrumenten. <https://omgeving.vlaanderen.be/ruimte-voor-gezondheid-praktische-instrumenten>
- Departement Omgeving. (2018).** Meetinstrument regionale omgevingskwaliteit (miROK) [. <https://omgeving.vlaanderen.be/meetinstrument-regionale-omgevingskwaliteit-mirok>
- Departement Omgeving. (2021).** Van kwaliteitsdialoog naar kwaliteit in de leefomgeving: aan de slag met de 10 kernkwaliteiten.
- Departement Welzijn Volksgezondheid en Gezin. (2021).** Inspiratiekader bij projectoproep Wat kan u doen in uw gemeente?
- Departement Zorg. (2024a).** Gezonde omgeving en levensstijl.
- Departement Zorg. (2024b).** Lokale dienstencentra. <https://zorg-en-gezondheid.be/per-domein/thuizorg/lokale-dienstencentra>
- Duppen, D., Lambotte, D., Dierckx, E., & De Donder, L. (2019).** Detectie van kwetsbaarheid: de D-SCOPE methodiek. Géron, 21(1).
- Dury, S., & De Donder, L. (2022, April 29).** Ziekte en rouw verdienen aandacht in zorgzame buurten. <https://sociaal.net/opinie/ziekte-en-rouw-zorgzame-buurten-compassionate-communities/>
- Een nieuw perspectief op de buurt | Zorgen voor Morgen. (n.d.).** Retrieved December 12, 2023, from www.zorgzamebuurten.be
- Elkens, B. (2018, November 6).** Coachend leidinggeven is een basishouding, een attitude. <https://socius.be/coachend-leidinggeven-is-een-basishouding-een-attitude/>
- Enchanté vzw. (2023).** Enchanté vzw. <https://enchantevzw.be/>
- Franssens, K., & Gevaert, V. (2014).** Dorpsrestaurants op het menu!
- GGC. (2022).** Leidraad voor het opstellen van een lokale omgevingsanalyse gezondheid en welzijn. <https://www.ccc-ggc.brussels/nl/observatbru/publications/leidraad-voor-het-opstellen-van-een-lokale-omgevingsanalyse-gezondheid-en>
- Heldens, H., Jansen, J., Bos, P., & Ros, A. (n.d.).** Strategische Motieven voor Samenwerking Tool (SMS-tool).
- Heylen, L., & Lommelen, L. (2016).** 4. De praktijkwerker: wie, wat, waar? In Het Kleine helpen (pp. 66–82). <http://www.thomasmore.be/waarderend-coachen-basis>
- Heylen, L., Lommelen, Li., Coussement, J., & Gryp, D. (2020).** Buurtbudget. Politeia.
- Heylen, L., Van Damme, W., Coussement, J., & De Decker, P. (n.d.).** Ondersteuningspakket zorgzame buurtanalyse | Thomas More. Retrieved December 22, 2022, from <https://www.thomasmore.be/ondersteuningspakket-zorgzame-buurtanalyse>
- Hofman, E., Damhuis, E., Schrijver, E., & Meulman, S. (2022).** Toolkit: wensen en behoeften van ouderen. <https://www.movisie.nl/publicatie/toolkit-wensen-behoeften-ouderen>
- Hornman, M., Dliven, W., & van Leeuwen, C. (2010).** De kracht van intervisie. Vakblad Voor Opleiders in Het Gezondheidsonderwijs, 1, 1–4.
- icoba. (2024a).** Voer een bemiddelingsgesprek na conflict of agressie. <https://www.icoba.be/voer-een-bemiddelingsgesprek-na-conflict-agressie>
- icoba. (2024b).** Voer een herstelgesprek. <https://www.icoba.be/voer-een-herstelgesprek>
- Inter, & stad Aalst. (2016).** Integrale leeftijdsvriendelijke toets stad Aalst - draaiboek voor steden en gemeenten.
- Interprofessioneel samenwerken in wijken doe je zo | KdG Hogeschool. (n.d.).** Retrieved December 12, 2023, from <https://www.kdg.be/onderzoek/onderzoekscetra/zorg-connectie/interprofessioneel-samenwerken-wijken-doe-je-zo>
- Jans, M., & Vanderhulst, N. (2021).** Burgerinitiatieven en ondersteuning ervan. www.socius.be

Kenniscentrum WWZ. (2022a). Diversiteit vanuit het Kruispuntdenken. Vorming "Diversiteit Vanuit Het Kruispuntdenken."

Kenniscentrum WWZ. (2022b). Zorgzame Buurten - diversiteit en inclusie: wat en waarom. Youtube.
https://www.youtube.com/watch?v=VsnU_hfsJwk&list=PL7F4B880EA1F27F4D&index=50

Kenniscentrum WWZ. (2024). Steunpunt Vrijwilligerswerk Brussel.
<https://www.kenniscentrumwwz.be/Steunpunt-Vrijwilligerswerk-Brussel>

KennisWest. (2023). Draaiboek: Een mobiel lokaal dienstencentrum opstarten.
<https://www.kenniswest.be/publicatie/draaiboek-een-mobiel-lokaal-dienstencentrum-opstarten/47954>

Kind & Samenleving. (2023). Tools ~ Kind & Samenleving.
<https://k-s.be/inspraakplatform-/tools-/>

Lees Simpel App. (2024). Lees Simpel App.
<https://www.leessimpel.nl/>

Maatschappelijke kwetsbaarheid - YouTube. (n.d.). Retrieved December 12, 2023, from
<https://www.youtube.com/watch?v=rc7zRP9-OrU&list=PLRqcygdk45getXpxbbceMjhDhZLGfQLo&index=5>

Mallentjer, M., & Schraepen, B. (2023, February 1). Hoe kunnen we van een woonzorgcentrum een buurt maken?
<https://Sociaal.Net/Boek/Community-Building-Woonzorgcentrum/>. <https://sociaal.net/boek/community-building-woonzorgcentrum/>

Milieugezondheidszorg. (2018). Lokale Gezondheidsindicator mobiliteit.
<https://www.zorg-en-gezondheid.be/luchtverontreiniging-en-geluid-gezondheidsimpact-mobiliteit>

Movisie. (2011, February). Kwartiermaken.
<https://www.movisie.nl/praktijkvoorbeeld/kwartiermaken>

Movisie. (2020, December 15). Bereiken en betrekken van ouderen, hoe doe je dat?
<https://www.movisie.nl/artikel/bereiken-betrekken-ouderen-hoe-doe-je-dat>

National programmes for age-friendly cities and communities A guide. (2023).

Nederlands Jeugdinstituut. (2024). Intervisie.
<https://www.nji.nl/professionalisering/intervisie>

OCMW Hamont-Achel, Samenlevingsopbouw RIMO Limburg, & stad Hamont-Achel. (n.d.). Dag buur!
<http://reservaties.hamont-achel.be>

Pareit, L. (2015). Draaiboek Zorgnetwerken. In
<https://www.saamo.be/tool/draaiboek-zorgnetwerken/>

Piot, J., & Plovie, E. (2021). Webinar "Vrijwillige inzet in zorgzame buurten." Youtube.
<https://www.youtube.com/watch?v=Yw6QuhsdKaU>

Pless, S. (2023). Samenwerken rond Zorgzame buurten: Aandachtspunten, leidraden en tools.
<https://lirias.kuleuven.be/4089512?limo=0>

Pless, S., & Buntinx, J. (n.d.). Doegjds: samenwerken rond zorg en welzijn.

Pless, S., & Buntinx, J. (2022). Meer en beter samenwerken rond zorg en welzijn: Referentiekader.

Plovie, E. (n.d.). Participatief en inclusief werken in zorgzame buurten. Retrieved December 12, 2023, from
https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fmedia.kbs-frb.be%2Fnl%2Fmedia%2F9581%2FZB_Participatief%2520werken_Startaanbod&wdOrigin=BROWSELINK

Pronet. (n.d.). Het Arrow-Roots-model: 10 domeinen. Retrieved January 9, 2023, from
<https://sites.arteveldhogeschool.be/pronet/basisinzichten/het-arrow-roots-model-10-domeinen>

Pronet-Quickscan | Pronet. (n.d.). Retrieved December 12, 2023, from
<https://sites.arteveldhogeschool.be/pronet/pronet/pronet-quickscan>

Psychosenet. (2018). Wat is kwartiermaken? Youtube.
<https://www.youtube.com/watch?v=IfIJYCh6OH8>

Quickscan beweegvriendelijke buitenruimte ~ Kind & Samenleving. (n.d.). Retrieved January 10, 2023, from
<https://k-s.be/ruimte-omgeving/tools-voor-inspraak-en-educatie/quickscan-beweegvriendelijke-buitenruimte-1/>

Referentiekader Buurtgericht netwerken voor kinderen en gezinnen. (n.d.). Retrieved January 20, 2023, from
<https://www.expoo.be/referentiekader-buurtgericht-netwerken-voor-kinderen-en-gezinnen>

SAAMO. (n.d.). Infofilmpjes De Budgetgidsen. <https://www.Saamo.Be/>. Retrieved December 12, 2023, from
<https://www.saamo.be/tool/in-duo-de-budgetgidsen/>

- SAAMO Vlaams-Brabant. (2021).** Competentieprofiel buurtwerker.
- SAM. (2019).** VERSTERKEN VAN MENSEN IN MAATSCHAPPELIJK KWETSBARE POSITIES.
- SAM vzw. (n.d.).** Zorgzame buurten Vorming "outreaching werken."
- SAM vzw. (2020a).** Participatieve Basishouding. Youtube.
<https://www.youtube.com/watch?v=mVhM26MTHek&list=PLRqcygdk45getXpxbbceMjhDDhzLGfQLo&index=10>
- SAM vzw. (2020b).** Quality of Life. Youtube.
<https://www.youtube.com/watch?v=rK33uikRrAQ&list=PLRqcygdk45getXpxbbceMjhDDhzLGfQLo&index=10>
- Samenlevingsopbouw RIMO Limburg, & Samenlevingsopbouw West-Vlaanderen. (n.d.).** Word een pro in veranderingsgericht communiceren.
- socius. (2020).** Webinar: Impactgedreven werken met 'Theory of Change.'
<https://socius.be/impactgedreven-werken-met-theory-of-change/>
- Socius. (2024).** Vrijwillige inzet. <https://socius.be/vrijwillige-inzet/>
- Stichting Alexander. (n.d.).** Inspiratiegids co-creatie-kinderen gezond in de buurt.
- Stichting Alexander. (2023).** Toolkit inclusieve jongerenparticipatie.
- THEORY OF CHANGE (TOC). (n.d.).** Retrieved December 12, 2023, from www.impactwijzer.nl/
- Thomas More. (2022).** Podcast het kleine helpen.
<https://thomasmore.be/nl/expertisecentrum-zorg-en-welzijn/mobilab-and-care/publicaties/het-kleine-helpen>
- UCLL. (2024).** Buurtgericht empowerend werken.
<https://research-expertise.ucll.be/nl/dienstverlening/items/buurtgericht-empowerend-werken>
- van Leeuwen, J. (2019, April 28).** Drie werkvormen voor een snelle intervisie.
<https://faro.be/blogs/jacqueline-van-leeuwen/drie-werkvormen-voor-een-snelle-intervisie>
- Van Moerkerke, B. (2023).** Sociaal: Kortrijks sociaal huis kantelt uit. Lokaal.
https://www.vvsg.be/kennisitem/vvsg/in-lokaal-mei-2023-sociaal-kortrijks-sociaal-huis-kantelt-uit?utm_source=VVSG%20Nieuwsbrief&utm_campaign=b29de7036b-EMAIL_CAMPAIGN_2023_05_04_10_25&utm_medium=email&utm_term=0_-b29de7036b-%5BLIST_EMAIL_ID%5D
- Vanreppelen, J. (n.d.).** 45 methodieken voor lokale beleidsparticipatie. Retrieved December 12, 2023, from www.vvsg.be.
- Verhaegen, I., Claeys, J., Deleu, H., Meys, F., Vos, E., & Taamouti, M. (2021).** Resokit: methodiek en tools voor sociale professionals om netwerken te versterken en te connecteren met de buurt. <https://www.resokit.be/>
- Visie op outreachend werken - YouTube. (n.d.).** Retrieved December 12, 2023, from <https://www.youtube.com/watch?v=BJZPT1SRbH8&list=PLRqcygdk45getXpxbbceMjhDDhzLGfQLo&index=3>
- Vlaams Instituut Gezond Leven vzw. (2020).** Model I stakeholdersanalyse.
<https://www.slideshare.net/MarcellavanViegen/stakeholder-identificatie-en-analyse-presentatie-2013>
- Vlaams Instituut Gezond Leven vzw. (2024).** Walkabilityscore-tool.
<https://www.gezondleven.be/settings/gezonde-gemeente/gezonde-publieke-ruimte/walkability-tool>
- Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk. (2019).** Toolbox vrijwilligers werven.
- Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk. (2024).** Tips voor lokale besturen.
<https://www.vlaanderen.vrijwilligt.be/vrijwilligersbeleid/tips-voor-lokale-besturen/>
- Vlaamse Logo's, Vlaams Instituut Gezond Leven vzw, Steunpunt geestelijke gezondheid, & Te Gek!? (2020).** Inspiratiegids 10-daagse van de geestelijke gezondheid.
- Vlaamse overheid. (2017).** Twintig tips voor een heldere taal en heldere teksten.
- Vlaamse overheid. (2024).** Inspirerende video's van het Departement Zorg.
- VVSG. (2024a).** Mandaat en terugkoppeling. Lokaal Sociaal Beleid.
<https://www.vvsg.be/kennisitem/vvsg/mandaat-en-terugkoppeling>
- VVSG. (2024b).** Podcast: Over organisatienetwerken en lokale besturen met Filip De Rynck.
<https://www.vvsg.be/kennisitem/vvsg/over-organisatienetwerken-en-lokale-besturen-met-filip-de-rynck>
- VVSG. (2024c).** Regie en organisatienetwerken. Lokaal Sociaal Beleid.
<https://www.vvsg.be/kennisitem/vvsg/regie-en-netwerking>
- Workshop Impactgericht werken naar ZZB. (n.d.).**
- Zorgzame Buurten - Impactgericht handelen - YouTube. (n.d.).** Retrieved December 12, 2023, from <https://www.youtube.com/watch?v=Okv93CvA4r4>

Zorgzame
Buurten